

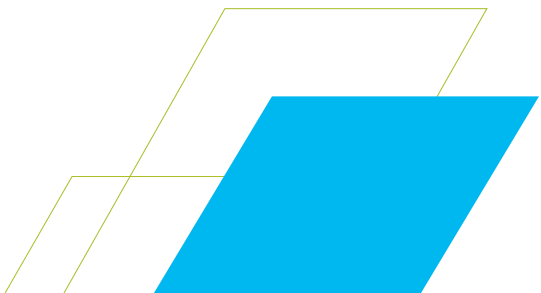

‘Opbrengsten van GezinsBuddy voor eenouder- gezinnen en het eigene van de aanpak *De effectencalculator in de praktijk*’

September 2021

drs. Elize Lam, senior onderzoeker en projectleider
Christelijke Hogeschool Ede
Lectoraat Informele Netwerken en Laatmoderniteit

In samenwerking met drs. Anja van de Boer, onderzoeker Spectrum, partner met elan

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Methode	5
Resultaten	9
1. Gezinnen: achtergronden, ervaringen & opbrengsten	9
1.1 Achtergronden	9
1.2 Ervaringen	11
1.3 Sociaal rendement	14
1.4 Financieel rendement	17
1.5 Hick-ups	19
2. Referentie	20
3. Eigene van GezinsBuddy	24
4. Conclusie	28
5. Aanbevelingen	30
Bijlage 1 - Verantwoording referentie	32
Bijlage 2 - Analyse kader	34
Bijlage 3 - Impressie opbrengst focusgroep (Google Jamboard)	36
Bronnenlijst	38

Inleiding

Deze rapportage beschrijft de uitkomsten van een onderzoek naar de opbrengst en het eigene van stichting GezinsBuddy. De uitvoering ervan vond plaats in gemeente De Ronde Venen van november 2019 tot en met mei 2021. GezinsBuddy (hierna te noemen GB) was benieuwd hoe hulp vragende eenoudergezinnen de steun van een GezinsBuddy ervaren en wat de (financiële) opbrengst is van wat de organisatie hen biedt. Ook wilde ze graag weten wat de ouders, de GezinsBuddy's, andere betrokkenen en werkveldpartners als het eigene van het initiatief zien. GB benaderde daarom het Lectoraat Informele Netwerken en Laatmoderniteit van de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) met de vraag om dit via een effectencalculatie te beantwoorden.

Ten tijde van de start van het onderzoek was GB actief in de gemeente De Ronde Venen. Inmiddels is dit uitgebreid met gemeente Nieuwkoop en gemeente Stichtse Vecht. Met haar initiatief richt GB zich op eenoudergezinnen met eenvoudige problematiek waarbij de steun uit de eigen omgeving ontoereikend is. Ze wil een vertrouwenspersoon zijn voor deze gezinnen en hun zelfredzaamheid bevorderen (website GB) door hen te koppelen aan een vrijwilliger, de zogenaamde GezinsBuddy (hierna te noemen buddy).

GB hanteert een gefaseerde werkwijze, van kennismaking tot afronding waarbij een beroepskracht, de coördinator, het proces faciliteert. Voor zowel de eenoudergezinnen als de buddy's is de coördinator het aanspreekpunt en hun sparring partner. Als de kennismaking goed bevallen is, start de koppeling en worden wederzijdse doelstellingen besproken en vastgelegd. Hierdoor is duidelijk waar de buddy zich op zal gaan richten. Ook start de coördinator een afzonderlijk begeleidingstraject met de alleenstaande ouder en de buddy via zogenaamde voortgangsgesprekken. Na drie maanden volgt een gezamenlijke evaluatie om na te gaan of de match klopt. Indien dit zo is, wordt het traject vervolgt, en breekt de 'onderhoudsfase' aan die vanaf de koppeling gerekend maximaal twee jaar duurt. Gedurende deze periode blijft de coördinator de alleenstaande ouder en de buddy begeleiden. Ook is er intervisie voor buddy's gezamenlijk. Aan het eind van deze fase is er een feestelijke afronding waarin gezamenlijk wordt geoogst en naar de toekomst wordt gekeken. De ondersteuning vanuit GB stopt maar de verwachting is dat het contact tussen het gezin en de buddy blijft bestaan vanwege de ontstane band. Enkel die gezinnen die (nog) niet zelfredzaam zijn en waarbij de redenen 'helder en duidelijk zijn' ontvangen blijven de ondersteuning van de stichting.¹

Hoewel GB dus een professionele schil zet om gezinnen heen, in de persoon van de coördinator, gaat het initiatief niet om hulpverlening. Het draait om onderlinge zorg en betrokkenheid bij ouders en hun gezinnen, al dan niet aanvullend op bestaande hulpverlening. Uitgangspunt is nadrukkelijk aan te sluiten bij het gewone leven van gezinnen en buddy's. Hierdoor positioneert de stichting zich in de ondersteuning van de Pedagogische Civil Society (PCS) en het bijdragen aan de transformatie van de Jeugdzorg.

Vraagstelling

De hoofdvraag in dit onderzoek is: 'Welke opbrengst genereert GB voor hulp vragende alleenstaande ouders en hun gezinnen en wat is het eigene van het initiatief?'

De deelvragen zijn:

1. Hoe ervaren de ouders de door GB gefaciliteerde steun en welke opbrengst heeft die voor hen?
2. Welke opbrengst heeft deze steun voor de gezinnen volgens de buddy's en andere betrokkenen zoals naasten, leerkrachten, verwijzers en overige beroepskrachten?
3. Welke maatschappelijke opbrengst genereert de door GB gefaciliteerde steun?
4. Wat zien de gezinnen, buddy's en andere betrokkenen inclusief ambtenaren en samenwerkingspartners als het eigene van GB?

¹ Nota Vrijwilligersbeleid GezinsBuddy, versie 30-6-2021

‘Opbrengst’ is een breed begrip en operationaliseren we als toegevoegde waarde zowel in kwalitatieve als financiële zin. Specifiek voor de gezinnen zullen we in onze analyse rekening houden met de volgende thema’s:

- / mentaal welbevinden
- / pro-sociaal gedrag
- / positief ouderschap / veilige thuissituatie
- / positief opvoedklimaat
- / participatie
- / zelfredzaamheid
- / sociale aansluiting
- / zingeving
- / (gezins-)veerkracht
- / netwerkversterking c.q. netwerkuitbreiding.

Onder ‘eigene’ verstaan we het kenmerkende aan het initiatief GB.

Methode

Design

Effectencalculator

Om te komen tot beantwoording van de hoofdvraag is bij acht moeders met een buddy uit gemeente De Ronde Venen de 'Effectencalculator' (EC) ingezet. Dit is een kwalitatief analyse-instrument voor het evalueren van vernieuwende aanpakken in het sociaal domein. De EC zorgt ervoor dat op basis van dialoog tussen deelnemers uitspraken gedaan kunnen worden over de effectiviteit en efficiëntie van een aanpak. Het instrument is bij uitstek geschikt voor initiatieven waarbij maatwerk voor individuele personen centraal staat. Het gesprek over een individuele casus vindt plaats rondom een werkblad waarop post-its geplakt worden met informatie die enkele betrokkenen na instructie beschrijven. Zo ontstaat een casusbeschrijving volgens een vaste structuur, in een werksessie van zo'n drie uur. Dit proces wordt gefaciliteerd door een getrainde calculator. De effectencalculator maakt het mogelijk om de werkelijke situatie te vergelijken met een referentiesituatie (Kwaker-naak, Deuten, Van Bienen, Vos & Hamdi 2016).²

Focusgroep

Na afronding van de EC-sessies werd onder leiding van twee onderzoekers (beide betrokken als calculator) een focusgroep gehouden ter beantwoording van deelvraag 4. Op verzoek van GezinsBuddy is deze focusgroep ook benut om na te gaan welke eventuele (toekomstige) dilemma's de deelnemers zagen samenhangen met de eigenheid van het initiatief en hoe deze het beste gehanteerd kunnen worden.

Onderzoeksgroep

Procedure selectieproces

De onderzoeksgroep is in nauw overleg met de coördinator van GB samengesteld. De grootte ervan hing samen met het totale aantal gerealiseerde koppelingen tot dan toe tijdens de opzet van het onderzoek. Dit waren er negen. Verder was het criterium het realiseren van een zo groot mogelijke diversiteit qua duur koppeling, problematiek, gezinssamenstelling etc. Ook is gezocht naar good practices (koppelingen die (redelijk) goed verlopen maar ook uitdagingen kennen) om juist de opbrengst van GB goed in beeld te krijgen. Het gaat dus om een selecte groep eenoudergezinnen die zijn aangeleverd door GB.³ Aan de geselecteerde moeders heeft GB gevraagd wie ze naast de buddy graag wilden meenemen naar de EC-sessie. Ook zijn hulpverleners die betrokken waren bij het gezin of betrokken waren geweest en onafhankelijke beroepskrachten benaderd door GB.

Definitieve onderzoeksgroep

- / Acht moeders van een eenoudergezin ($N=8$) uit gemeente De Ronde Venen.
- / Ze hebben gezamenlijk eenentwintig kinderen in de leeftijd van 0 tot 21 jaar:
 - die zijn als volgt verdeeld over de gezinnen:
 - één kind ($N=2$ gezinnen)
 - twee kinderen ($N=2$ gezinnen)
 - drie kinderen ($N=1$ gezin)
 - vier kinderen ($N=3$ gezinnen)

² Meer informatie is te vinden via www.effectencalculator.nl

³ Zie ook de paragraaf Transfereerbaarheid

- in één gezin zijn twee kinderen uithuisgeplaatst;
 - in twee gezinnen wonen enkele kinderen bij hun vader.
- / De moeders zijn tenminste negen maanden gekoppeld aan een buddy of aan een buddy-echtpaar.
- / Bij een van de moeders is de koppeling inmiddels na twee jaar ondersteuning vanuit GB afgesloten. Bij twee andere moeders staat de afronding van het traject zeer binnenkort te gebeuren. Een van hen heeft gedurende drie jaar een buddy gehad, de andere moeder gedurende twee jaar.

Uitvoering onderzoek

Effectencalculator-sessies

Periode

De EC-sessies zijn in twee fasen gehouden, namelijk:

- / november/december 2019: drie EC-sessies (live) over steeds een ander eenoudergezin
- / november 2020 tot en met februari 2021: vijf EC-sessies (online) over steeds een ander eenoudergezin

Deelnemers

Het totale aantal deelnemers aan de sessies bedroeg 36 personen. De verdeling is als volgt:

- / moeders ($N=8$);
- / naasten ($N=7$), waarvan moeders van de moeders ($N=4$), zus ($N=1$) en vrienden ($N=2$);
- / buddy's ($N=6$). Een buddy is bij twee gezinnen betrokken en nam daarom deel aan twee sessies;
- / een buddy-echtpaar ($N=2$);
- / hulpverleners betrokken bij het gezin ($N=5$) waarvan een als vrijwilliger. Een van de hulpverleners die bij het gezin betrokken was, kende het gezin pas een maand;
- / hulpverleners met een neutrale positie ($N=4$) die het betreffende gezin niet kenden. Ze namen deel vanwege de referentievraag: wat als GezinsBuddy er niet was geweest?;
- / jeugdverpleegkundigen ($N=2$) waarvan een met een neutrale positie;
- / leerkracht ($N=1$);
- / beleidsambtenaar gemeente de Ronde Venen ($N=1$) die het gezin niet kende en uit interesse deelnam;
- / coördinator GezinsBuddy ($N=1$); deze nam deel aan iedere sessie.

Werkwijze en verloop sessies

De eerste drie sessies zijn volgens de reguliere werkwijze gehouden in een ruimte van een lokaal hotel. Ze duurden gemiddeld drie uur. Bijna alle deelnemers participeerden in de gehele sessie. Bij een sessie moest de beleidsambtenaar een kwartier eerder weg en ook een naaste ging iets eerder weg. Bij een andere sessie had een moeder af en toe wat last van het feit dat ze het Nederlands nog niet volledig machtig was. Daardoor moest bij een aantal vragen wat meer toelichting door de gespreksleider of deelnemers worden gegeven.

Vanwege corona werd de werkwijze voor de resterende vijf sessies aangepast. Deze werden online gehouden via een Zoom-bijeenkomst onder leiding van een calculator. De topics van het werkblad werden in deze sessies gevolgd echter zonder dat deelnemers post-its invulden. Wel maakte een notulist (geen deelnemer) ter plekke aantekeningen van de bijdrage van de deelnemers. Ook werden drie sessies opgenomen voor het geval het nodig was om iets terug te kijken. Voor de online sessie logden de meeste deelnemers vanuit huis of vanaf hun werkplek in. De moeders zaten meestal samen met een familielid in dezelfde ruimte. Bij één sessie zat de buddy bij de moeder thuis, beiden achter een apart computerscherm. Ook de moeder van moeder was daarbij aanwezig.

De online sessies duurden gemiddeld zo'n anderhalf uur. Langer bleek niet effectief vanwege de beperkte aandachtspanne van de deelnemers door de digitale opzet. Bij een sessie die vijfenzeventig minuten duurde, moest de neutrale hulpverlener na een uur weg. Dit was aan het begin van de sessie bekendgemaakt. Hoewel de moeder van deze sessie gehinderd werd door voorhoofdsholteontsteking nam ze aan de hele sessie deel. Tijdens twee sessies liep er een jong kind rond in de ruimte waar de moeder met een naaste achter de computer zat. Dit leverde geen problemen op. En hoewel de

interactie tussen deelnemers bij de online sessies beperkter was vergeleken met de live sessies en er daardoor minder dialoog ontstond, is de opbrengst van de online gesprekken over het algemeen hoog te noemen. De live sessies leverden niettemin het meest uitvoerige beeld op over de situatie en ervaringen van de moeders.

Dataverwerking en analyse

Van de eerste drie sessies zijn de werkbladen met post-its van de deelnemers en aantekeningen van de onderzoeker getranscribeerd en verwerkt in een verslag. Van de resterende vijf sessies is het verslag van de notulist gebruikt. Ook zijn extra gegevens van de coördinator verwerkt.⁴ Vervolgens zijn aan de hand van een analysekader met topics (zie bijlage 2) de bevindingen per sessie in kaart gebracht en geduid. Ten slotte zijn alle bevindingen in samenhang geanalyseerd.

Focusgroep

Deelnemers

Mei 2021 vond een online focusgroep plaats met acht deelnemers die in overleg met de projectleider van de CHE zijn geselecteerd, te weten:

- / een strategisch adviseur Jeugd van gemeente De Ronde Venen;
- / een beleidsmedewerker van de gemeente Nieuwkoop;
- / de coördinator Centrum voor Jeugd en Gezin van de gemeente Nieuwkoop;
- / de coördinator Sterke Samenleving van Kwadraad in gemeente De Ronde Venen;
- / de oprichter van Leef Maatschappelijk Dienstverlening in gemeente Stichtse Vecht;
- / een bestuurslid van het SOD & Fie van der Hoop Fonds en financier van het onderzoek;
- / de directeur van GB;
- / en een algemeen bestuurslid van GB, tevens vertrouwenspersoon voor GB.

Werkwijze en verloop focusgroep

Aan de Teams-bijeenkomst die twee uur duurde en waarbij alle deelnemers vanaf een aparte plek inlogden, nam ieder deelnemer tot het einde deel. De bijeenkomst was ingericht rond drie vragen ter verdieping van de uitkomsten van de sessies:

1. Wat vind jij het unieke aan het werk van GezinsBuddy?
2. Welke dilemma's brengt dit unieke eventueel met zich mee of kan het meebrengen?
3. Hoe kan dit dilemma het beste aangepakt worden?

De vragen stonden vermeld in de uitnodiging aan de deelnemers zodat ze hier van tevoren eventueel over na konden denken.

Na een korte kennismaking werd gestart met de eerste onderzoeksvraag. Ter plekke werden de deelnemers geïnstrueerd om hun reacties op digitale post-its te typen⁵ en die op te slaan op een gedeeld digitaal whiteboard (Google Jamboard, zie ook bijlage 3). Aanvankelijk bleek dit voor een deelnemer wat lastig vanwege technische problemen, maar die duurden slechts kort. Nadat iedere deelnemer met een of meerdere post-its had gereageerd, ging een van de onderzoekers in gesprek met de deelnemers over de betreffende reacties, zowel ter verduidelijking als ter verdieping ervan. De andere onderzoeker notuleerde het gesprek op hoofdlijnen. Vervolgens werden met de aanwezigen de thema's gedeeld die tot dan toe uit de analyse van EC-sessies opgehaald waren rond het eigene van GB. Hier werd verder op doorgepraat. Dezelfde interactieve werkwijze werd ook voor onderzoeksvraag 2 en 3 gehanteerd.

Om de interactie nog meer te stimuleren konden deelnemers gedurende de bijeenkomst berichten plaatsen in de chat van de Teams-omgeving. Daar werd zo nu en dan gebruik van gemaakt. De chat zetten de onderzoekers ook in om de voorkeur voor het dilemma te peilen waarover deelnemers wilden doorpraten ter beantwoording van onderzoeksvraag 3.

Verschillende deelnemers zowel van buiten als binnen GB gaven aan het einde van de bijeenkomst aan geïnspireerd

⁴ Dit betreft gegevens over o.a. hulpvraag bij aanmelding, koppelingsduur, inzet coördinator etc.

⁵ Voor het bewaken van de objectiviteit gaven de beide deelnemers vanuit GB geen antwoord op onderzoeksvraag 1. Wel namen ze deel aan het aansluitende gesprek.

te zijn. Het uitwisselen van (bovengemeentelijke) ontwikkelingen en perspectieven en het gezamenlijk reflecteren werd zeer waardevol gevonden. “Dat gebeurt in de praktijk te weinig”, aldus een gemeenteambtenaar.

Dataverwerking en analyse

De uitkomsten van de focusgroep zijn verwerkt in een verslag. Vervolgens zijn deze data geanalyseerd o.a. door het clusteren ervan tot gezamenlijke thema's en het in kaart brengen hoe vaak een thema gescoord is. Vervolgens zijn suggesties en aanbevelingen voor het constructief omgaan met een samenhangend dilemma toegevoegd. Deze analyse is samengebracht met de analyse van de EC-sessies en verwerkt in deze rapportage.⁶

Transfereerbaarheid

Wat betreft de transfereerbaarheid van dit onderzoek moet het volgende opgemerkt worden:

- / Binnen dit onderzoek is contextgebonden kennis opgedaan. Met de steekproef is niet gestreefd naar representativiteit en er is geen systematische analyse beschikbaar van de totale populatie gezinnen die begeleid worden door GB. De bevindingen zeggen dan ook vooral iets over de betreffende cases.
- / Omdat essentiële kenmerken van de cases overeenkomen met andere koppelingen van GB, is deze kennis binnen GB wel inwisselbaar.
- / De uitkomsten mogen dan niet representatief zijn, er is wel voldoende aanleiding om aan te nemen dat er ook zicht wordt geboden op de andere gezinnen die door GB begeleid worden. Vervolgonderzoek zou goed zijn om dit nader te verkennen.
- / De uitkomsten met betrekking tot de financiële opbrengst van GB moeten met enige voorzichtigheid gelezen worden. Hier spelen interpretaties van betrokkenen een rol.

⁶ Omdat twee besproken dilemma's volledig spelen op strategisch/organisatieniveau (namelijk 1. kopiëren concept naar andere gemeenten en 2. afbakening doelgroep) en daarom te weinig input geven ter beantwoording van deelvraag 4, zijn ze niet verwerkt in de rapportage.

Resultaten

1. Gezinnen: achtergronden, ervaringen en opbrengsten

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de eerste drie deelvragen centraal, te weten: 1. Hoe ervaren de gezinnen de door GezinsBuddy gefaciliteerde steun en welke opbrengst heeft die voor hen? en 2. Welke opbrengst heeft deze steun voor de gezinnen volgens de buddy's en andere betrokkenen zoals naasten, leerkrachten, verwijzers en overige beroepskrachten en 3. Welke maatschappelijke opbrengst genereert de door GezinsBuddy gefaciliteerde steun? Maar voordat we deze vragen beantwoorden, beschrijven we eerst uitgebreider de achtergronden van de gezinnen.

1.1 Achtergronden

Aanmelding bij GB

Eén moeder wordt door de gemeente aangemeld bij GB, een andere door de voedselbank. De rest van de moeders neemt zelf contact op met GB. Het merendeel van hen heeft bij de voedselbank over het initiatief gehoord. Eén moeder wordt door een netwerklid uit haar kerk op GB geattendeerd, een andere moeder leest op Facebook over een informatieavond van GB, wat haar interesse wekt. Een enkeling staat overigens niet direct te springen om zich aan te melden. Het onbekende van GB maakt onzeker of een beschadigd vertrouwen in mensen speelt parten.

Aard problematiek

Op het moment dat de moeders contact krijgen met GB speelt er bij de meesten van hen chronische, meervoudige problematiek. Denk hierbij bijvoorbeeld aan lichamelijke problemen, (ernstige) psychische problemen, sociaal-emotionele problemen en problemen met een (ex-)partner vanwege een gecompliceerde scheiding. Zo heeft een moeder MS en zijn twee andere gediagnosticeerd met PTSS. Een van hen heeft een vluchtachtergrond en is ernstig getraumatiseerd en depressief door ervaren oorlogsgeweld. Een meerderheid van de moeders heeft financiële problemen en bezoekt de voedselbank. In vier gezinnen heeft huiselijk geweld gespeeld. Een van deze moeders woont met haar kind tijdelijk in een Blijf-van-mijn-lijfhuis. Een aantal moeders, vaak met meerdere kinderen, zijn ten tijde van de aanmelding de grip op het leven (wat) kwijt. Een moeder: "Ik had geen overzicht meer, mijn hoofd zat zo vol. Ik was echt overbelast." Verschillende moeders zijn aan het overleven zoals ze het zelf noemen en dat heeft ook invloed op hun kinderen, maakt een moeder duidelijk: "Ikzelf bestond niet meer. Ik voelde me 'altijd kapot' en schoot sneller uit m'n slof. Dat had een weerslag op m'n kinderen." In een aantal gevallen kampten ook kinderen met sociaal-emotionele en gedragsproblemen.

Eigen netwerk en informele steun

Alle moeders beschikken over een netwerk, zij het dat het merendeel van de moeders met een klein aantal naasten contact heeft. Dit komt onder andere door fysieke afstand of door eerder beschadigd vertrouwen. Ten minste twee moeders bevinden zich in een sociaal isolement. Een van hen heeft naast contact met haar vriend alleen contact met haar moeder die op anderhalf uur rijden woont. Ze voelt zich erg alleen voorafgaand aan haar kennismaking met GB: "Ik was op mezelf aangewezen. Ik had niemand." De andere geïsoleerde moeder die weinig de deur uitgaat, wantrouwt mensen snel, wat het opbouwen van nieuwe contacten bemoeilijkt. Haar moeder en grootmoeder wonen bij haar in huis.

Bij enkele gezinnen zijn familieleden en/of vrienden c.q. kennissen actief betrokken maar deze steun kent ook zijn grenzen. Zo wordt een aantal kinderen uit een gezin een tijd opgevangen door hun oma. Die woont echter niet in de buurt. Een andere moeder heeft goed contact met haar eigen moeder die haar zowel praktisch als emotioneel steunt, maar ze kan haar dochter niet alles bieden wat ze nodig heeft. Sommige moeders hebben een nieuwe relatie. In één geval biedt de nieuwe vriend praktische steun rond de complexe financiële situatie. Bij een andere moeder speelt nog iets anders. Ze heeft niet zozeer een klein netwerk maar moeite met het onderhouden van contacten. Ze vindt het bovendien lastig om haar naasten te betrekken bij haar situatie, want hoe doe je zo iets?

Formele hulp

Bij vijf gezinnen zijn een of meer hulpverleners betrokken op het moment dat de moeder contact krijgt met GB. Het gaat zowel om hulp op vrijwillige basis als vanuit gedwongen kader, bijvoorbeeld omdat kinderen onder toezicht zijn gesteld. Met een aantal hulpverleners is goed contact, ze zijn actief betrokken bij de moeders en de hulp doet hen goed. Toch zijn drie van de vijf moeders niet te spreken over het contact met sommige hulpverleners. Ze voelen zich onbegrepen of onheus bejegend. Een moeder die veelvuldig contact zocht met het wijkteam omdat ze zich morgen maakte over het gedrag van haar dochter zegt: “Ik trok aan de bel bij het wijkteam. Zij wilden niet ingrijpen en zeiden dat het bij de puberteit hoorde. Ik moest maar sterker worden.” Uiteindelijk lukt het de moeder om haar dochter in een residentiële jeugdinstelling geplaatst te krijgen. Ze bleek onder andere slachtoffer te zijn van een loverboy. Haar huidige hulpverlener bevestigt een en ander en maakt duidelijk dat er al veel hulpverleners betrokken waren rond de kinderen in het gezin en dit veel van de moeder vroeg. Ze zegt: “Ik heb het idee dat X (naam moeder) zich in allerlei bochten heeft gewrongen om aan al die eisen van hulpverleners te voldoen en zelf erg vergeten is. En dat vind ik erg zonde. Ik denk dat moeder heel pleasend is geweest uit angst geen goede moeder te zijn (...) terwijl ik juist denk: ‘X (naam moeder) je mag ook wel eens nee zeggen en je hoeft niet vijf afspraken in een week te doen omdat zij hun agenda’s niet willen aanpassen. Jij bent ook een mens, met jouw agenda en moeder, en vriendin en wat je allemaal hebt.’”

Een andere moeder met weinig energie door een chronische ziekte is niet tevreden over de werkwijze van een sociaalteammedewerker: “Ze heeft nooit iets voor me betekend. Ze moest regiehouder zijn, maar deed het niet. Een keer per half jaar een mailtje met ‘hoe gaat het?’”

Vier moeders geven aan dat het contact met de gemeente rond hun uitkering of bijvoorbeeld het aanvragen van een sociaal-medische indicatie niet prettig verliep. Ze voelen zich niet gehoord, er wordt niet aangesloten op hun behoeften en er wordt hen van alles opgelegd, vinden ze. Een moeder: “Je was niks bij de gemeente. Alles was nee.” Een andere moeder die graag in de zorg op het niveau wilde werken waarvoor ze was opgeleid, moest maar wat anders aanpakken. Er zou geen passend werk zijn. Toen de moeder dit weigerde, werd ze als niet-werkwillend bestempeld. De ambtenaar ging ervan uit dat ze niet wilde werken omdat ze nog een kind thuis had. Aanwezige hulpverleners bevestigen dit beeld. Ook zij liepen soms tegen dezelfde muren op bij de gemeente als ze een moeder probeerden te ondersteunen om een opleiding te volgen of passend werk te vinden. Een hulpverlener bleef daarom een moeder begeleiden hoewel de indicatie was afgesloten. Ze ging hiermee door omdat ze merkte dat de gemeente de moeder niet serieus nam en om haar te helpen bij het doen van een aanvraag. Dat kon alleen met hulp van een formele organisatie.

Informele steun door vrijwilligers van buiten GB

In één gezin ondersteunt een vrijwillige budgetcoach van de voedselbank een moeder bij het op orde krijgen van haar financiën. In een ander gezin wordt een moeder door een vrijwilliger van de lokale welzijnsorganisatie ondersteund bij haar administratie. En bij weer een ander gezin heeft een van de kinderen een steungezin via Buurtgezinnen. De focus daarvan ligt primair op het kind. Met de moeder is weinig contact.

Aard gevraagde steun

Drie moeders hebben niet direct een hulpvraag of vinden het lastig die concreet te formuleren. Een van hen was niet echt op zoek naar een buddy maar raakte wel geïnteresseerd toen ze over GB las. Ze kon zich voorstellen dat een buddy bij haar zou passen, vertelt ze. Uit de aanmeldgegevens van de coördinator blijkt behoefte aan ondersteuning bij de opvoeding van pubers, een luisterend oor en steun bij het opbouwen van een netwerk en het onderhouden van contacten.

Een zwaarbelaste moeder die door de voedselbank was aangemeld, vroeg zich juist af of GB wel meerwaarde voor haar had. Zij “was bang dat er een stempel werd gedrukt”. Ze kende de stichting niet. Bovendien had ze al te maken met een scala aan formele hulpinstanties. Ook een steungezin van Buurtgezinnen was betrokken. Wat betreft de inzet van een buddy had ze “wat aangegeven van hulp bij financiën, hulp bij de kinderen”. Gaandeweg het contact met de coördinator, dat langzaam wordt opgebouwd (“we hebben afgesproken, we trekken gewoon eens wat samen op”) terwijl er wel al praktische steun wordt gegeven, wordt het de coördinator en de moeder duidelijk waar behoefte aan is. Er komt onder andere een extra steungezin voor de kinderen via Buurtgezinnen en de moeder wordt gekoppeld aan een ervaringsdeskundige buddy via GB.

Ook de ondersteuningsvragen van de overige vijf moeders variëren bij aanmelding in aard en omvang. Sommige moeders hebben één concrete vraag, anderen hebben er meerdere. Een analyse van hun vragen levert het volgende overzicht⁷ op:

Tabel 1: Ondersteuningsvragen bij aanmelding naar aantal moeders (N= 5)

Ondersteuning rond uitbreiden netwerk, nieuwe mensen leren kennen	N=3
Praktische hulp bij afwikkeling echtscheiding (juridisch, financieel, ouderschapsplan) en vormgeven nieuwe situatie	N=2
Diverse (opruim)klussen in huis: reparaties, administratie etc.	N=2
Luisterend oor, sparring partner	N=2
Iemand die meegaat naar lastige gesprekken met instanties voor morele support en meedenken	N=1
Ondersteuning bij opvoeding kinderen	N=1
Ondersteuning bij vinden van een opleiding c.q. betaald werk	N=1
Hulp bij afvallen	N=1
Lezen met kind om leesniveau te verbeteren	N=1

De ondersteuningsvragen van de moeders maken duidelijk dat ze behoefte hebben aan allerlei typen steun, te weten gezelschapssteun, praktische, informatieve en emotionele steun.

1.2 Ervaringen

Coördinator maakt het verschil

Meerdere moeders vertellen direct een klik te hebben gevoeld met de coördinator toen ze contact opnam. Een moeder die aanvankelijk niet erg enthousiast was over de aanmelding door gemeente omdat ze GB niet kende, was na het eerste prettige gesprek met de coördinator om. De bedenktijd die haar werd aangeboden sloeg ze af. Ze had er zin in gekregen: “Ik vond het wel leuk, ik krijg er een gezin bij.” Een andere moeder hield GB eerst wat af omdat ze geen goed contact had met haar bureaus, die juist bevriend waren met de initiatiefnemer van GB.

Verschillende moeders vinden het toelaten van nieuwe mensen niet vanzelfsprekend vanwege eerder beschadigd vertrouwen. De coördinator blijkt een centrale rol te spelen in het vertrouwen krijgen in GB en in een toekomstige buddy. Haar snelle reageren na een aanmelding, haar persoonlijke benadering, haar openheid rond eigen levenservaringen en haar beschikbaarheid bij vragen en problemen, ook als er nog geen buddy is, blijken succesfactoren. Ook blijkt uit een situatie dat het vertrouwen moeders die nog aarzelen om zich aan te melden, gewonnen kan worden, wanneer ze worden uitgenodigd voor collectieve uitjes.

Niet altijd is direct duidelijk waaraan een moeder behoefte heeft of hoe GB aanvullend kan zijn op de hulp die er al is in een gezin. Soms speelt de vraagverlegenheid van de moeder mee. De coördinator voert dan meerdere intakegesprekken om de moeder beter te leren kennen en om erachter te komen waar ze echt mee geholpen is, juist ook als ze dat lastig kan aangeven. Dit rustige verkennen wordt gewaardeerd, zo vertelt een moeder waarbij het proces van hulpvraag tot matching een half jaar duurde: “En dan zei ze: ‘joh ik bel je over een tijdje weer, en als er iets is dan kun je me bereiken’. Meer gewoon zo, maar wel even elke keer notie van me nemen: ‘gaat het wel met je?’ Ze sloot gewoon heel erg bij me aan. Het prettige vond ik eraan: het laagdrempelige, het ondersteunende, ‘we zijn er voor je’. En het mij niet opdringen of zo.” De moeder vindt dat de coördinator het proces precies goed heeft aangepakt. Ze had niet meer of eerder het voortouw moeten nemen. Dan was het misschien weer te opdringerig geweest, denkt ze. Het was balanceren, maakt de coördinator duidelijk: “We waren samen aan het balanceren en het voelde ook goed voor mij. Bij sommige anderen merk ik heel erg wat er nodig is, dan is dat zo duidelijk zichtbaar. Bij jou kon ik dat in eerste instantie nog niet ontdekken omdat je het zelf niet kon aangeven maar je jezelf wel heel krachtig laat zien. En dat moesten we ook een beetje doorbreken.” Pas nadat er gaandeweg een vertrouwensrelatie ontstond, kon de coördinator zich een goed beeld vormen van wat er nodig was, vertelt ze: “Dat we elkaar goed genoeg kenden, zodat we ook die kwetsbaarheid aan elkaar konden laten zien. Daardoor kreeg ik ook beeld zal ik maar zeggen.”

⁷ Dit is gebaseerd op de data uit de sessies met de vijf moeders en de aanmeldgegevens van de coördinator.

Matchingsproces

Het feit dat de coördinator dus sterk aan weet te sluiten bij de behoeften en het tempo van een moeder en meestal vrij snel een passende buddy weet te regelen, draagt bij aan het vertrouwen van de moeders in GB en een goede totstandkoming van de koppeling.

Over de matching zijn de moeders erg tevreden. Die verloopt vaak snel en intuïtief. De coördinator denkt tijdens een kennismakingsgesprek met een moeder vaak al te weten welke buddy zou kunnen passen op basis van de wensen die de moeder heeft. Zo nu en dan is dat iemand uit haar eigen netwerk. Meestal wordt er op korte termijn een kennismakingsafpraak geregeld als de moeder dat wil. Meerdere moeders vertellen deze voortvarendheid prettig te vinden. Ook tijdens de lockdown ging het matchen door, zij het online. Een van de moeders 'ontmoette' zo haar buddy. Vervolgens belden ze elkaar en hadden WhatsAppcontact. Al vrij snel daarna ontmoetten ze elkaar in de tuin van de buddy. Er was gelijk een wederzijds goed gevoel.

Dat de coördinator weet wat ze doet, blijkt wel uit het feit dat ook de meeste andere moeders direct een klik voelen met de voorgestelde buddy. En ook hun kinderen blijken vaak het eerste contact fijn te vinden. Van de week bedenktijd die zowel de moeders als de buddy krijgen, wordt dan ook niet vaak gebruikgemaakt. Zo vertelt een moeder dat haar eenenigste dochter direct met poppen begon te spelen toen ze gingen kennismaken en zelfs op schoot klom bij de vrouwelijke buddy. Een andere moeder die zelf nog wat moest wennen aan de betrokken buddy, zag hoe haar kinderen genoten.

Twee koppels maken duidelijk dat het kan helpen dat de moeder en de buddy elkaar al eens tijdens een andere gelegenheid ontmoet hebben. Het helpt ook voor de match als een buddy iets persoonlijks deelt tijdens de kennismaking, vertellen een andere buddy en moeder. Het maakt dingen duidelijk en versterkt de onderlinge openheid. En er kan herkenning zijn, wat de gelijkwaardigheid van de relatie ten goede komt.

Samenwerken tijdens de koppeling

Op één moeder na zijn alle moeders gekoppeld aan hun eerste buddy of buddy-gezin en verloopt de koppeling voorspoedig. De coördinator maakt niet alleen aan het begin ervan een WhatsAppgroep aan waaraan zij, de moeder en de buddy deelnemen; ook start ze een begeleidingstraject op van maandelijkse gesprekken met de moeder en de buddy afzonderlijk. Zo kan ze het koppelingsproces bewaken en nagaan of afspraken worden nagekomen. Opvallend genoeg noemt niemand dit traject tijdens de EC-sessies. Onduidelijk is wat de reden hiervan is. Wellicht voelt het voor de moeders en buddy's niet als begeleiding, oppert de coördinator.

De steun van GB blijkt maatwerk, is vraaggericht en varieert per gezin in aard en intensiteit. De bedoeling is dat de buddy gaat functioneren als vertrouwenspersoon en dat gebeurt ook in de meeste gevallen; al kan het soms wel even duren voordat een moeder met een beschadigd vertrouwen zich openstelt, maakt een moeder duidelijk: "Ik vertrouwde helemaal niemand meer. Dus voordat ik mijn buddy toeliet in mijn leven en hij te horen kreeg wat er speelde, dat duurde een hele tijd." Ook voor een buddy is het in het begin wat aftasten, vertellen een aantal buddy's. Wat wil de moeder, wat kun je betekenen, hoe sluit je goed aan? Het zijn vragen waar de coördinator op ondersteunt en die ook tijdens de intervisiemomenten voor buddy's aan de orde komen.

Over het algemeen biedt de buddy in een gezin meerdere steunvormen (praktisch, informatief, emotioneel en gezelschapssteun). Het kan gaan om een luisterend oor, hulp bij financiële problemen of het vinden van werk, coaching, opvangen van de kinderen, iets gezelligs ondernemen, of bijvoorbeeld support bij contact met instanties en de gemeente. Een moeder die hierdoor vrijstelling kreeg van haar sollicitatieplicht, wat haar eerder alleen niet lukte, maakt de meerwaarde van haar buddy duidelijk in het contact met de gemeente: "Je staat sterker als je daar met zijn tweeën bent, zeker omdat mijn buddy veel kennis heeft." Sommige buddy's zetten nadrukkelijk hun eigen ervaringskennis in. Hierdoor hoort een moeder bijvoorbeeld over een specifieke organisatie die passend zou zijn bij haar hulpvraag. Ze was daar niet eerder door andere hulpverleners op geattendeerd.

In ten minste vier gezinnen geven buddy's intensieve steun van hoog niveau zodat de moeders hun problemen grondig kunnen aanpakken. Ze fungeren als klankbord, belangenbehartiger, financieel specialist, participatie- en opruimcoach, kennen de weg in het sociaal domein en hebben dan ook vaak contact met instanties. Regelmatig samen met de moeder maar ook namens de moeder. Mede door de betrokkenheid en steun van de buddy ontstaat bij de moeders langzaam weer vertrouwen in de toekomst en stabiliteit op verschillende levensgebieden. Vooral de praktische steun die gegeven wordt, is veelzijdig. Zo ondersteunt een buddy een overbelaste moeder niet alleen met het op orde krijgen van haar admi-

nistratie en belastingaangifte (die is al drie jaar niet gedaan) en neemt ze contact met de IND op, ze helpt ook bij prioriteren, het opruimen van kasten en de achtertuin die vol met hondenpoep ligt. Ook het zoeken van een nieuw onderkomen voor de hond pakt ze op en ze weet de eerder genoemde vrijstelling van de sollicitatieplicht bij de gemeente te regelen. Ook in een ander gezin waar deze buddy betrokken is, wordt haar veelzijdigheid als steunbieder zichtbaar. Ze doet de 'regelzaken' en begeleidt de moeder op meerdere terreinen.

De frequentie van het contact tussen de moeders (en hun gezinnen) en hun buddy varieert. Soms is er meerdere keren per week contact, soms minder. Dat hangt af van wat er nodig is, maar ook van wat de buddy wil en kan bieden en wat de moeder aankan. Ook hoe lang de koppeling al duurt, heeft invloed op hoe vaak er contact tussen een moeder en haar buddy is. Zo is er bij verschillende koppels in het begin intensief contact, er moet bijvoorbeeld 'orde op zaken' worden gesteld, maar neemt de frequentie wat af als de moeder meer overzicht en rust krijgt.

Sowieso kenmerken de koppelingen zich door een grote mate aan flexibiliteit wat betreft elkaar ontmoeten. De hechtheid van de relatie heeft hier ook invloed op. Naarmate die groeit en dat gebeurt in de meeste gevallen, verloopt het contact meer organisch en groeit er ook wat meer terloops gegeven steun, maakt een chronisch zieke moeder duidelijk die 's ochtends moeilijk wakker wordt: "Het is erin geslopen dat de buddy de kinderen 's ochtends wekt." Haar buddy zorgt er vervolgens voor dat haar kinderen op tijd naar school gebracht worden; niet iedere dag maar een paar keer per week.

Steunstijl

Ondersteunen de meeste buddy's een moeder vooral activerend en worden taken in afstemming 'verdeeld', een enkele buddy neigt ertoe om dingen over te nemen. Dat lijkt soms ingegeven te zijn om tijdelijk 'versnelling in een gezin' te bereiken - zoals de organisatie dat noemt⁸ - maar het hangt ook samen met een sterk doelgerichte steunstijl van bepaalde buddy's ("Ik dacht, we moeten aan X werken en toen dacht ik dat gaan we effe doen") en/of een hoge mate aan betrokkenheid en behulpzaamheid. Hoewel de meeste moeders het prettig vinden dat de buddy ook doorpakt, levert het bij sommigen ook spanning op. In één geval loopt de koppeling vooral vast vanwege de steunstijl van de buddy. Hoewel de moeder aanvankelijk blij is met haar mannelijke buddy - er is geen vader of opa in het leven van haar kinderen - en ze zelf ook graag van haar schulden af wil, werkt het contact niet. De buddy blijkt weinig flexibel, erg prestatiegericht en houdt te weinig rekening met haar behoeften en mogelijkheden. De extra begeleiding van de coördinator levert te weinig verbetering op. Nadat de buddy concludeert dat de rol hem toch niet past, wordt de koppeling van enkele maanden ontbonden. Binnen zes weken maakt de moeder kennis met een nieuwe buddy die via de coördinator de reden kent van de vastgelopen koppeling. Dat doet de match goed. De nieuwe buddy hanteert bewust een andere steunstijl: "Ik dacht, ik moet niet gaan lopen pushen. Ik ga adviseren, ik geef tips en aanwijzingen. Dat is ook de match: ik luister, geef adviezen maar laat haar verder vrij en in haar waarde. Van daaruit worden flinke stappen genomen."

Tevredenheid en ambivalentie

Alle moeders zijn onverdeeld positief over het contact met GezinsBuddy en de steun die het initiatief hen biedt; of het nu van de coördinator is, die soms ook als belangenbehartiger optreedt naar hulpverleners en de gemeente, de buddy of andere vrijwilligers uit het netwerk van de organisatie. Te ervaren dat ze serieus genomen worden en kunnen rekenen op de organisatie, ook buiten kantoortijden en in het weekend, doet hen goed. Een moeder zegt daarover: "Ik ken gewoon geen andere hulp die zoveel voor me zou doen als mijn buddy. Geen 9-tot-5-hulp maar altijd back-up." Zelfs een moeder met weinig vertrouwen in anderen vanwege eerder meegemaakt huiselijk geweld, die het bovendien niet trof met haar eerste buddy, is dankbaar voor wat GB haar tot nu toe heeft gebracht. Ze kan altijd terugvallen op haar buddy om even te sparren, vertelt ze. Dat geeft haar veel rust, bevestigt haar moeder.

Ook de steun van andere vrijwilligers die hand-en-spandiensten verrichten, wordt gewaardeerd. Zo regelt de coördinator soms een vrijwillig klusteam als er nood aan de man is, bijvoorbeeld vanwege een lekkage, of andere mensen die praktische steun kunnen bieden. Voor ten minste drie gezinnen is oppas geregeld die GB betaalt uit eigen middelen of met

⁸ Zie jaarverslag GezinsBuddy (2020, p.4) waar het volgende staat: "Het is nadrukkelijk de bedoeling naast het gezin te staan door het geven van steun, inzicht en het helpen in de organisatie. Soms worden bepaalde taken tijdelijk overgenomen met als doel versnelling te bereiken, echter altijd samen met het gezin. Het gezin blijft te allen tijde eindverantwoordelijk."

behulp van een fonds. Daardoor kan één moeder dagopvang volgen in de GGZ, en een andere moeder kan overleggen met hulpverleners bijwonen over haar uithuisgeplaatste kinderen.

Twee moeders die vertellen dankbaar te zijn voor wat GezinsBuddy hen tot nu heeft opgeleverd, zijn aan de andere kant ook wat ambivalent. Zoveel steun zijn ze niet gewend en dat geeft bij een van hen een gevoel van falen. De moeder voelt zich bezwaard dat er, naast alle hulp die ze al krijgt, ook nog vrouwen zijn die een aantal keer per week voor haar gezin koken. Ze zegt: “Dat anderen jouw falen moeten opknappen, dat voelt gewoon niet fijn. Ik zou het zelf willen doen. Maar ik ben er wel blij mee.” Ze maakt duidelijk dat hoe meer er haar uit handen wordt genomen, hoe sterker haar faalgevoel wordt: “Het is ongelijk. Buddy X doet al zoveel voor me! Hoe meer er voor me gebeurt, hoe meer ik me voel falen.” Ook de andere moeder geeft aan zich wat schuldig te voelen. Ze maakt duidelijk dat ze het niet alleen lastig vindt om voor zichzelf hulp te vragen maar ook om het te ontvangen: “Dan heb ik rust en zijn zij hard aan het werk met mijn kinderen. Dat is een stukje belemmering die ik zelf heb (...); als het op mezelf aankomt, kan ik geen hulp vragen.”

Gerichtheid op de kinderen

Hoewel het een bewuste keus van GB is om zich primair op ouders te richten, worden hun kinderen ook betrokken. Zo brengt de coördinator een verjaardagscadeautje langs bij elk kind, wat de moeders erg waarderen. Ook zijn ze welkom bij spelletjesmiddagen en andere uitjes inclusief de gezamenlijke gezinsvakantie die GB organiseert. Verschillende kinderen en hun moeders, afhankelijk van de activiteit, maken hier gebruik van en genieten ervan. Een moeder vertelt wat het voor haar had betekend als zij en haar gezin hier geen toegang toe hadden gehad: “M’n kinderen hadden veel minder leuke dingen kunnen doen en daardoor was ik veel minder gelukkig geweest.”

Niet iedere moeder staat overigens direct te springen om mee te doen aan de gezamenlijke activiteiten. Het kan angst voor stigmatisering oproepen, maakt een moeder duidelijk die aanvankelijk huiverig was om mee te doen: “Dan staat in de krant dat alle alleenstaande moeders weer op pad zijn geweest.” Na over haar aarzeling te zijn heengestapt en ontdekt te hebben dat het wel meeviel met de stigmatisering, geniet ze nu meer van de gezamenlijke activiteiten.

Op nog een andere manier heeft GB contact met kinderen. Verschillende buddy’s trekken niet alleen met de ouder maar ook met hun kinderen op. In drie gezinnen gaan kinderen zowel gezamenlijk als gezin als zelfstandig ‘op bezoek’ bij het buddygezin. Ze eten bijvoorbeeld samen of doen iets actiefs met elkaar. Kenmerkend aan deze gezinnen is de sterke onderling gegroeide band en het feit dat de betreffende buddy het gezin in diens wereld welkom heet. In een van deze buddygezinnen logeren soms ook kinderen. In een vierde gezin gaat niet zozeer de moeder maar haar tienerdochter langs bij het buddy-gezin. Dat doet ze niet op frequente basis maar als ze zin en tijd heeft. Ze geniet van het persoonlijke en ontspannen samenzijn met de buddy.

1.3 Sociaal rendement

Mentaal welbevinden

De ondersteuning vanuit GB levert de veelal chronisch zwaarbelaste moeders veel op: “Het brengt me echt veel goeds. Ik ben er heel dankbaar voor.” De steun ontlast, geeft hen wat meer rust en overzicht en versterkt over het algemeen hun mentaal welbevinden. Een moeder die veel problemen had door een complexe echtscheiding en mede door haar buddy ontdekte dat “ze niet gek in haar hoofd was” zoals haar ex-man zei, zegt: “Dit is goud. Het is onbetaalbaar wat GezinsBuddy voor mij betekend heeft.” Haar eigen moeder meent dat de impact nog verder reikt: “Gezinsbuddy heeft niet alleen deze generatie geholpen maar ook de volgende. De vreugde die het onze kleinzoon bracht, is heel waardevol.”

Een andere moeder met een oorlogstrauma slaagt er in het kader van traumatherapie in om met hulp van een vrijwilliger van GezinsBuddy haar schokkende levensverhaal toe te vertrouwen aan papier en aan haar buddy te laten lezen. Eerder was een vrijwilliger van een welzijnsorganisatie afgehaakt vanwege de heftigheid ervan. Dit is een enorme stap voor haar. Ook kan ze deelnemen aan een structurele activiteit in haar kerk vanwege een vaste oppas voor haar zoon, waar de buddy voor heeft gezorgd. De jongen die veel heeft meegemaakt en mentaal ook niet goed in zijn vel zit, weigerde eerder oppas uit angst voor wisselende bezetting. De continuïteit geeft hem rust en vertrouwen.

Een andere moeder, ook met PTSS, en moeizaam contact met hulpverleners, voelt zich begrepen door haar ervaringsdeskundige buddy. Het maakt haar sterker. Haar buddy is trots op haar: “Jij bent enorm gegroeid en je durft veel beter je grenzen aan te geven, tot hier en niet verder. Je zorgt ook beter voor jezelf.”

Een andere moeder die nog steeds dreiging ervaart vanuit haar ex-man, eerder een noodknop had en met een mes op zak haar hond uitliet, vertelt dat haar gevoel van veiligheid is toegenomen door het contact met haar buddy. Door met haar te praten over haar situatie, kreeg ze inzichten aangereikt waarover ze kon nadenken. Juist het feit dat de buddy met wat meer afstand naar haar situatie kon kijken bleek behulpzaam. De wetenschap dat de buddy bij haar in de buurt woont en beschikbaar is mocht dat nodig zijn, stelt de moeder gerust al is ze haar angst voor haar ex-man nog niet helemaal kwijt.

Een vrouw die sterk betrokken is bij haar volwassen dochter maakt duidelijk dat de buddy bij haar dochter meer heeft kunnen bereiken dan zijzelf, juist vanwege een andere gevoelsband: “Buddy X heeft onze dochter de mogelijkheid gegeven haar eigenwaarde te herstellen. Dat konden wij als ouders vanwege onze emotionele band niet. Daar zijn we dankbaar voor.”

Positief ouderschap/opvoedklimaat en gezinsveerkracht

De toegenomen rust en mentale ruimte die verschillende moeders ervaren, werkt regelmatig ook positief door in de interactie met hun kinderen en anderen. Zo is een moeder minder snel boos, vertelt een leerkracht. In gesprekken op school is dat duidelijk te merken. De moeder bevestigt dit. Ook thuis heeft ze meer rek naar haar kinderen. De eerder genoemde moeder met angst voor haar ex-man laat haar dochter inmiddels zelfstandig naar de buddy gaan. Voordat ze contact kreeg met GB was dit ondenkbaar, ze hield haar kinderen zoveel mogelijk thuis. Dat leidde tot de nodige spanningen met haar tienerdochter. En de moeder laat niet alleen haar tienerdochter vrijer, ze heeft haar jongste kind, dat ze altijd in haar buurt hield, inmiddels ingeschreven bij een peuterspeelzaal. Zonder haar buddy had ze dat niet gedaan, vertelt ze. Deze buddy en een aantal anderen dragen als sparring partner van de moeder rond de opvoeding van de kinderen dus actief bij aan een positiever opvoedklimaat. In een ander gezin vraagt een moeder haar buddy af en toe om raad rond het opvoeden van haar zoons, al gaat hulp vragen haar niet gemakkelijk af. Haar zoons die met de buddy-man af en toe mannendingen doen, samen vissen en aan motoren sleutelen, gaan sinds het contact met het buddy-echtpaar weer vaker naar hun eigen vader.

Een aantal moeders geeft expliciet aan het waardevol te vinden dat GB ook over mannelijke buddy's beschikt. Hun kinderen hebben geen goed of beperkt contact met hun vader. Door GB ontmoeten ze op een natuurlijke manier mannelijke rolmodellen die in ten minste twee gezinnen ook bijdragen aan de opvoeding. Een moeder benoemt deze interactie tussen haar zoon en de buddy-man als expliciete opbrengst van GB voor haar kind. Er is een hechte band ontstaan en haar zoon gehoorzaamt de buddy. Ook zijn vrouw en een aanwezige hulpverlener bevestigen dit. Het meedraaien in een gezin vinden ze een verrijking voor de jongen.

Zelfredzaamheid en participatie

Niet alleen het in mensen beschadigde vertrouwen van een aantal moeders krijgt een positieve impuls, ook de groei van het zelfvertrouwen en de veerkracht wordt bij een meerderheid van de moeders gestimuleerd. Een vrouw zegt dat ze haar dochter “weer terug heeft” doelend op het feit dat haar dochter weer veel meer zichzelf is door de afgenomen stress dankzij de steun vanuit GB.

Een moeder vertelt het een geruststellend idee te vinden dat GB er voor haar is als het tijdelijk weer niet goed met haar gaat: “En af en toe komt er een slechte periode aan, en dan weet ik gewoon dat ik op hen kan bouwen. Of ze komen weer iets positiefs brengen, al is het niet eens altijd letterlijk maar figuurlijk: ‘Ik ben er voor je’. Dat sleept je er doorheen: Oh?! Ik kan het, ik ben niet alleen.”

Alle moeders zetten, ondersteund door hun buddy, stappen die hun zelfredzaamheid op een of meerdere levensgebieden vergroot. Zo zijn er bijvoorbeeld twee moeders inmiddels schuldenvrij, een van hen doordat haar vriend samen met de buddy weet aan te tonen dat zij recht heeft op een WAJONG-uitkering in plaats van een bijstandsuitkering. Ook neemt de participatie van verschillende moeders toe. Twee hebben een betaalde baan gevonden en een andere moeder kan dankzij haar buddy een opleiding volgen. Die hielp haar bij het overtuigen van de gemeente om haar tijdelijk te ontheffen van haar sollicitatieplicht. Een van de moeders die werk vond liet, nadat haar moeder grond had kunnen aankopen, een huis bouwen. Haar moeder maakt duidelijk dat wat mede door GB is gerealiseerd, buiten haar vermogen lag: “Ze is nu weer zelfstandig. Ze regelt alles zelf. Ze is hersteld in de persoon die ze was. Ze is er denk ik zelfs sterker uit gekomen. Dat hadden wij als ouders niet voor elkaar gekregen.”

En er is nog een opvallende verandering. Enkele moeders zijn inmiddels zelf vrijwilliger of buddy bij GB geworden. Een van hen is blij dat ze door GB voor vol wordt aangezien, dat haar talenten worden opgemerkt en ze niet zielig wordt gevonden. De moeder brengt inmiddels de kinderen van een andere moeder naar school. Er vindt dus wederkerigheid plaats.

Netwerkuitbreiding / sociale aansluiting

GB zorgt bij alle moeders voor netwerkuitbreiding, en daardoor ook bij hun kinderen. Soms is het een doel waaraan de buddy met de moeder actief werkt, vaker ontstaat dit terloops door het contact met de buddy (en diens gezin). Een treffend voorbeeld hiervan is de moeder met het oorlogstrauma. Hoewel ze eerder door hulpverleners en vrijwilligers (o.a. een netwerkcoach) actief was ondersteund om nieuwe mensen te leren kennen, had dit onvoldoende resultaat. Ook haar eigen pogingen leverden weinig op. Door het contact met het buddy-gezin veranderde dit op een natuurlijke manier. Ze kreeg zelfs toegang tot het netwerk van haar buddy's. Een andere moeder, aan wie de gemeente had opgedragen haar netwerk uit te breiden, maar waar ze niet in slaagde, citeert een van haar kinderen om aan te geven wat er mede door GB is veranderd: "Vroeger kwam mijn moeder bij het boodschappen doen na vijf minuten terug. Nu duurt het veel langer, omdat ze zoveel mensen kent." Dit hangt sterk samen met haar deelname aan georganiseerde uitjes en gezinsvakanties. Deze collectieve activiteiten, waar buddy's soms ook aan deelnemen, en die vanwege corona zijn uitgebreid met online spelletjesmomenten, zorgen niet alleen voor plezier en het door kinderen maken van mooie herinneringen, aldus een moeder; gezinnen leren elkaar zo ook op een ontspannen manier kennen. Een andere moeder geeft expliciet aan dat ze haar nieuwe lokale netwerk mede opbouwt door deel te nemen aan deze activiteiten en dat haar beperkte financiën geen belemmering zijn: "Financieel heb ik het niet altijd even breed, dan zijn dit leuke activiteiten voor mij en de kinderen."

Door de ontmoetingen tussen de gezinnen ontstaan soms vriendschappen, zowel tussen volwassenen als kinderen onderling. Volgens GB gaat het ook wat fungeren als een soort netwerk c.q. gemeenschap, al staat niet iedere moeder hier direct voor open. Voor een moeder die genoot van de gezamenlijke vakantie was het wel een schok toen ze merkte hoe zwaar sommige moeders het hadden vergeleken met haarzelf: "Het kan nog wel tien keer erger", dacht ze.

Netwerkversterking

Het aantal contacten van gezinnen neemt niet alleen toe door GB, het initiatief draagt er ook aan bij dat bij enkele moeders de relatiekwaliteit met naasten verbetert. Zo neemt de spanning af tussen een moeder en haar eigen moeder, mede omdat ze haar buddy als klankbord benut wanneer er iets speelt. Dat vindt haar moeder erg prettig. Ook het feit dat de buddy haar dochter onomwonden zegt hoe ze tegen iets aankijkt ("ze heeft het hart op de tong") maar geen druk op haar legt heeft meerwaarde, vindt ze. Ze vertelt dat het communiceren van en met haar dochter gemakkelijker gaat sinds haar dochter ondersteund wordt door GB.

Een netwerklid van een andere moeder die, als steunouder vanuit Buurtgezinnen betrokken raakte bij een van haar kinderen, hield de moeder wat op afstand. Hij meende dat zijn taak vooral bij het kind lag en dacht dat het voor de moeder wellicht ook prettiger was: "Gevoelsmatig zat ik wat op mijn handen. Dan hoorde ik weer dat ze naar die rechtbank moest en dan was daar weer wat aan de hand. Ik durfde eigenlijk nooit wat te vragen. Ik had zoiets van 'als ze wat wil vertellen, dan mag dat maar ik ga niet opdringen of iets dergelijks' want ik dacht 'dat is niet mijn taak'. Dus ik was daar heel afwachtend in." Sinds hij het werk van GB kent, vertelt hij een hechtere band met haar te hebben gekregen. De werkwijze van de organisatie inspireerde hem om "juist figuurlijk, nou letterlijk over de drempel te gaan en niet alleen bij de voordeur een praatje te hebben. Om een grotere betrokkenheid te hebben zagezegd". De beide gezinnen hebben nu intensiever contact en komen bij elkaar over de vloer, ook voor gezelligheid.

Ook op een andere manier versterkt GB het informele netwerk van ouders. Familieleden en naasten van tenminste drie moeders vertellen dat de betrokkenheid van GB hen ontlast en geruststelt. Een vrouw zegt naar aanleiding van de steun aan haar dochter waarin ze zelf niet volledig kon voorzien: "Gezinsbuddy is ook voor mij een verlichting geweest. Wij wonen niet in de buurt en hadden ook nog een tijdje een kind van haar in huis. Dus dan konden wij niet mee naar afspraken met bijvoorbeeld SAVE. Het is heel fijn om te weten dat de buddy dan meegaat." De vrouw maakt duidelijk dat juist de support die de buddy biedt in het contact met hulpverleners haar geruststelt. Ook een andere moeder van een moeder noemt dit en benadrukt het belang van lokale nabijheid en kennis: "Het is zo fijn dat er iemand in de buurt is. Iemand die naast haar staat, die de weg kent naar instanties. Ik zie dat de stress minder is bij mijn dochter. Dat ze zichzelf weer is." Ook een vriend van een andere moeder noemt iets soortgelijks. Hij waardeert de rol van belangenbehartiger die de coördinator en de buddy innemen voor de moeder, bijvoorbeeld in contact met de woningbouwvereniging. Als naaste ben je minder effectief, meent hij, omdat je de weg niet goed kent of omdat je minder serieus wordt genomen, is zijn ervaring: "Als ik bij de gemeente kom, heeft het minder impact." Juist door de betrokkenheid van GB kan hij de moeder, waar hij de nodige zorgen over heeft, wat beter loslaten.

1.4 Financieel rendement

Naast sociaal rendement zorgt GB er volgens de moeders en betrokkenen ook voor dat in vier gezinnen (extra) formele c.q. betaalde informele hulp wordt voorkomen en/of wordt afgeschaald. Oftewel: de door GB gefaciliteerde informele steun heeft in de helft van alle gezinnen tot daadwerkelijke besparing van uitgaven voor de gemeente en zorgverzekeraars geleid. Voor drie van deze vier gezinnen (A, B en C) is dit te kwantificeren. Voor één gezin (D) niet. Hoewel GB bijdraagt aan het afbouwen van gespecialiseerde traumahulp in dit gezin, door de moeder met ernstige PTSS (oorlogstrauma) te helpen haar levensverhaal op papier te zetten, is niet bekend hoe lang de gespecialiseerde traumahulp zou hebben geduurd. Dat is maatwerk. Wel is bekend dat dergelijke traumahulp minstens €150 per uur kost.⁹

Wat betreft de overige drie gezinnen ontstaat het volgende beeld:

Gezin A

Totale besparing € 22.396,40

- / Een regiehouder van het sociaal team adviseert een separaat steungezin van Buurtgezinnen voor drie kinderen uit dit gezin. De moeder ziet dat niet zitten. Omdat GB vervolgens zorgt dat vrijwilligers drie keer per week een gezonde avondmaaltijd koken, is dit niet meer nodig. De moeder wordt door de steun voldoende ontlast. De besparing voor de gemeente bedraagt € 9.450,- per jaar. Dit betreft de kosten voor de inzet van Buurtgezinnen voor drie steungezinnen in het eerste jaar.
- / In dit gezin worden ook kosten voor de gemeente bespaard doordat met hulp van de buddy de bijstandsuitkering van de moeder kan worden stopgezet à € 1.078,70 per maand.¹⁰ Oftewel: hierdoor nemen de jaarlijkse kosten voor de gemeente met tenminste € 12.944,40 af. Deze besparing van uitgaven wordt nog hoger als de kosten voor de ureninzet van onder andere consultants van de servicepunten Werk en Inkomen van de gemeente zouden worden meegenomen. Die zijn echter onbekend.

Gezin B

Totale besparing: € 1.160,-

- / De moeder heeft wekelijks tenminste twee uur contact met haar ervaringsdeskundige buddy. Deze buddy zorgt voor vervanging van geadviseerde POH-GGZ-hulp die niet beschikbaar bleek. Een POH-GGZ-traject had tenminste € 380,- gekost.¹¹
- / Op initiatief van de buddy wordt een MDO (multidisciplinair overleg) belegd dat uiteindelijk door SAVE wordt georganiseerd. De buddy had zelf al verschillende partijen benaderd voor deelname. Rond hetzelfde gezin neemt GB later nogmaals het initiatief tot het organiseren van een MDO omdat SAVE verstek laat gaan. Hierdoor bespaart de gemeente minstens € 780,- aan jeugdhulpkosten.¹²

9 Tarief afkomstig uit GGZ-tarievenlijst 2021 van zorgverzekeraar VGZ (R200598 WEB). Omdat het maatwerk is, is niet bekend is hoe lang de traumahulp zou hebben geduurd. Daardoor is het niet mogelijk om de besparing door de inzet van de buddy specifiek te kwantificeren.

10 Zie document Uitkeringsbedragen juli 2021 via website Rijksoverheid. Uitkeringsbedragen per 1 juli 2021 | Publicatie | Rijksoverheid.nl

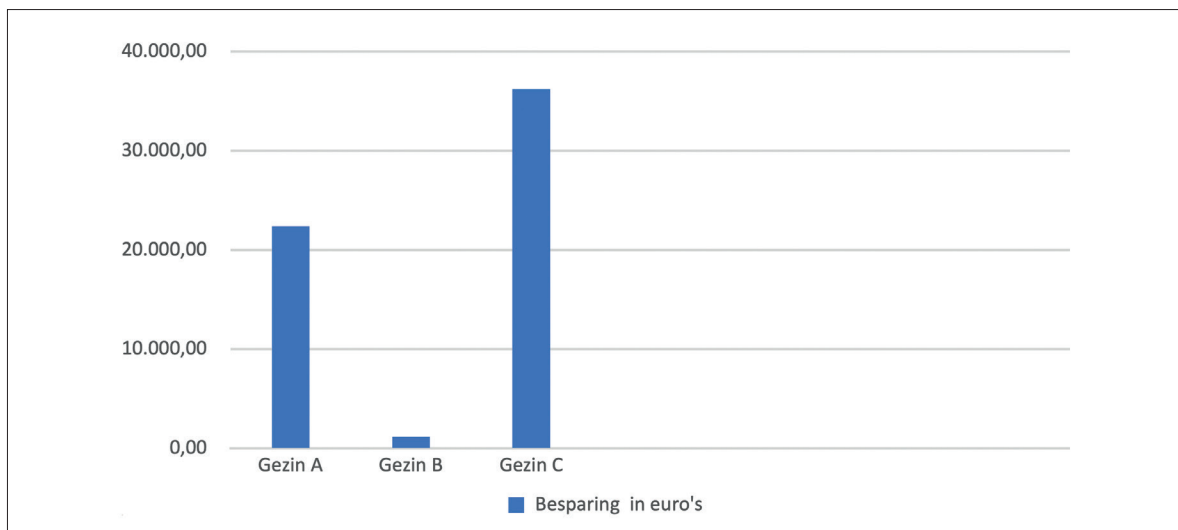
11 Een gemiddeld traject POH-GGZ bestaat uit een intakegesprek van 45 minuten en zo'n 5-8 gesprekken van 30 minuten (bron: zie bijvoorbeeld praktijkondersteuner GGZ - Huisartsen Medisch Centrum Hofspoor (praktijkinfo.nl)). Gezien de problematiek van de moeder is het aannemelijk dat het traject uit 8 gesprekken had bestaan. Dergelijke hulp kost al snel ca € 80 per uur (bron: maatschappelijke prijslijst 25). Berekening kosten: 45minuten + 8x30 minuten= 285 minuten/60 minuten x €80,- = € 380,-

12 12 uur per MDO x € 65,- per uur. Tarief onduidelijk, daarom is tarief maatschappelijk werker aangehouden uit de Maatschappelijke prijslijst 25, september 2017.

Gezin C

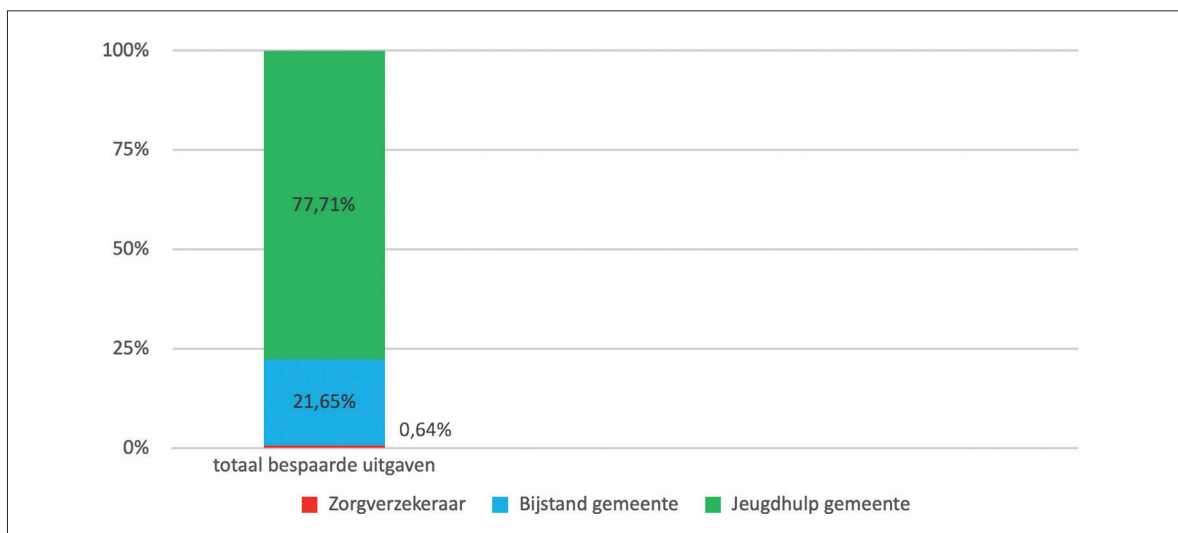
Totale besparing: € 36.196,72

De grootste besparing komt doordat de alleenstaande moeder uit dit gezin niet met haar baby zes maanden hoeft te worden opgenomen in een gespecialiseerd Moeder-Kindhuis na een tijdelijk verblijf in de maatschappelijke opvang. Ze kan weer zelfstandig in haar huis gaan wonen dankzij het contact met een buddy. Behalve dat dit veel stress bij haar (en de baby) voorkomt, zorgt dit ook voor terugdringen van forse jeugdhulp- en maatschappelijke opvangkosten bij de gemeente van minimaal € 36.196,72.¹³

Figuur 1. Financieel rendement: totaal bespaarde uitgaven per gezin (N=3)

De totale besparing van de uitgaven door de inzet van GB bedraagt bij deze drie gezinnen tenminste € 59.753,12. Het grootste deel betreft jeugdhulpkosten (zie figuur 2 hieronder).

Figuur 2. Verdeling totaal bespaarde uitgaven naar herkomst middelen (N=3)

¹³ Zie bijlage 1.

1.5 Hick-ups

Hoewel er dus de nodige opbrengst is voor de moeders, hun gezinnen, naasten en de samenleving, mede omdat Gezins-Buddy soms zelfs formele hulp voorkomt of helpt af te bouwen, betekent dit niet dat er geen uitdagingen zijn of dilemma's spelen, zagen we al eerder. Er zijn meer voorbeelden.

Zo kan een eerder afgesproken steuntaak wat op de achtergrond raken naarmate het contact gewoner wordt.

Een buddy: "Eerste keer dat X (zoon) kwam, werd er eerst gelezen en daarna op de Playstation. Het lezen stond voorop. Nu staat het contact voorop." Tijdens de EC-sessie wordt duidelijk dat het samen lezen met de jongen, de taak van de buddy-vader, wat verwaterd is terwijl het kind die steun nog goed kan gebruiken. De reden ervoor kan zijn vrouw niet goed geven. De jongen komt twee keer per maand in het buddygezin en heeft leuk contact met de buddy, haar man en hun kind. De buddy-vader vervult een voorbeeldfunctie en heeft een medeopvoedende rol. Na de sessie laat de coördinator weten dat de verwatering komt "omdat in de gesprekken met moeder andere problemen belangrijker zijn voor haar". De coördinator doelt op specifieke problematiek van de moeder waar de vrouwelijke buddy haar bij ondersteunt. Kennelijk zijn die op de voorgrond komen te staan in het gehele contact. Haar man zou zich juist richten op de zoon.

Uit een andere situatie blijkt dat een moeder zelf bijdraagt aan stagnatie van voor haar beschikbare steun. Hoewel GB coaching voor haar initieert en organiseert en dit haar het nodige oplevert naast de inzet van haar buddy, lukt het haar onvoldoende om regelmatig met de coach af te spreken. Het traject dat GB vanaf de vijfde sessie betaalt (de coach doet de eerste vier sessies in eigen tijd) komt wat stil te liggen. Hoewel de coach het belangrijk vindt dat de moeder de regie houdt over haar eigen proces, doet ze toch enkele voorstellen voor een nieuwe afspraak, maar boekt daar weinig resultaat mee. Tijdens de EC-sessie wordt duidelijk dat er al even geen contact meer is. Het roept de vraag op of de coaching daadwerkelijk voorzorg in een behoefte van de moeder.

Er zijn meer factoren die een koppeling ongemerkt onder druk kunnen zetten, zoals een te groot beroep vanuit de moeder of professionals op een buddy. Zo kreeg een buddy 'veel instanties op haar nek' en dat werd haar teveel. De betreffende moeder bleek bovendien niet makkelijk iets van een ander aan te nemen, dus ook dat ging botsen. Uiteindelijk trok de buddy een grens toen het haar persoonlijk ging raken. Na een jaar is de koppeling gestopt. De buddy is inmiddels aan haar tweede koppeling bezig. Die loopt voorspoedig.

Ook een sterk betrokken buddy kan invloed hebben op hoe een koppeling wordt ervaren, blijkt uit een situatie. De mannelijke buddy is op zoveel vlakken actief in het gezin, hij probeert op eigen initiatief zelfs mee te gaan naar tien-minutengesprekken (al zegt de moeder dat ze dat best zelf kan doen ondanks haar vergeetachtigheid), dat de kinderen hem vragen of hij niet met hun moeder kan trouwen. Niet dat ze niet weten dat hij al getrouwd is; ze komen met enige regelmaat, alleen of samen met hun moeder, bij hem en zijn gezin over de vloer. Maar hij is de man die ze het vaakst zien, zegt de moeder. Hij functioneert als een soort vaderfiguur en is met hun moeder hecht bevriend geraakt. De vriendschap betekent veel voor de buddy. Er is dagelijks contact en het heeft hem gelukkiger gemaakt. Dat ze iets te close zijn geworden blijkt de buddy ook zelf te denken. Zijn grote angst is dat de vriendschap minder hecht zal worden als moeders vriend "meer in beeld komt". Het botert niet tussen de mannen.

2. Referentie

Inleiding

Behalve het daadwerkelijk behaalde financiële rendement is er ook met de moeders en alle overige betrokkenen nagegaan wat er naar hun idee zou zijn gebeurd als GB niet beschikbaar was geweest. Dit hoofdstuk beschrijft op hoofdlijnen de uitkomsten van deze zogenaamde referentie bij de acht eenoudergezinnen. Hier is in overleg met GB voor gekozen omdat een uitwerking op gedetailleerd gezinsniveau herleidbaar zou kunnen zijn naar de betreffende moeders. Ze zijn allen namelijk afkomstig uit dezelfde gemeente. De referentie geeft zicht op een alternatief hulpscenario dat de moeders, hun naasten, hulpverleners en andere betrokkenen denken dat vermoedelijk zou zijn ingezet als er geen ondersteuning vanuit GB beschikbaar was geweest. Ook de kosten van deze alternatieve hulp worden in dit hoofdstuk uitgewerkt en afgezet tegen de kosten van de inzet van GB. Zo wordt duidelijk of en welke besparingen er ingeschat zijn.

Uitkomst hoofdlijnen

In alle sessies hebben de moeders en overige betrokkenen nagedacht over hoe het met de moeders en hun gezinnen mogelijk verlopen zou zijn als niet GB was ingezet maar andere hulp. Het maken van deze referentie werd lastig gevonden, al waren de meeste moeders en betrokkenen er over een ding snel uit: de stress vanwege alle problemen zou in zeven van de acht gezinnen (A-G) zijn toegenomen. Dit zou ten koste zijn gegaan van het welzijn van hen en hun kinderen.

In één gezin (H) denkt de moeder dat haar situatie niet veel anders zou zijn verlopen als ze GB niet had leren kennen. Hoewel ze vanuit GB de nodige praktische steun in huis heeft gehad en daar dankbaar voor is, ze soms diepe gesprekken heeft met de buddy die haar goed doen en haar proces om te kunnen gaan studeren door tussenkomst van GB is versneld, denkt ze dat ze het zonder GB ook gered zou hebben. Haar problematiek is niet groot. Het zou vooral op financieel vlak liggen en daarvoor stond ze al onder bewind. Hoewel deze moeder ook zegt blij te zijn dat ze nieuwe mensen heeft leren kennen via GB en samen met haar kinderen geniet van de georganiseerde activiteiten, had ze zich kennelijk neergelegd bij haar situatie. Dat ze eerder zelf dingen in huis probeerde op te lossen als er iets kapot was maar het verder liet gaan als dat niet lukte, lijkt daarvan een illustratie. De coördinator van GB denkt ook niet dat het uit de hand was gelopen als GB er niet was geweest. Wel meent ze dat de buddy de moeder geholpen heeft met het 'lekkerder in d'r vel zitten'. Moeder beaamt dat.

De alternatieve hulp die zou zijn ingezet in zes van de zeven gezinnen zou langer op zich hebben laten wachten dan GB en bij tenminste een gezin gedwongen van karakter zijn geweest. Sommige moeders hadden, mede ingegeven door reële ervaringen voordat GB startte, concrete beelden wat er dan was gebeurd. In een gezin (G) is niet goed duidelijk geworden of en welke alternatieve hulp zou zijn gezocht voor de toegenomen spanningen in het gezin. Daarom is dit gezin net als gezin H. niet meegenomen in het referentiebeeld.

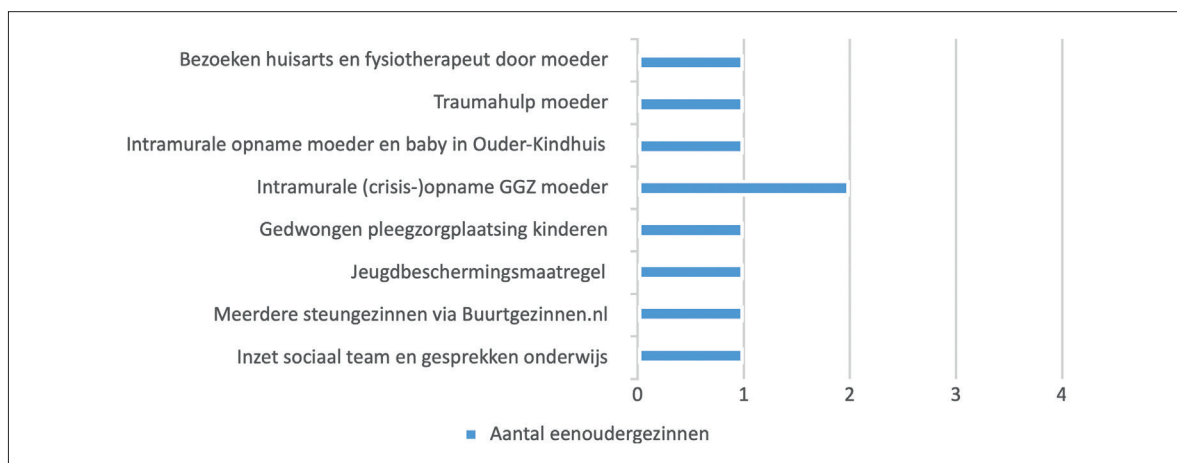
Referentiebeeld

Wat hielp bij het maken van een toekomstbeeld op hoofdlijnen, was het meedenken van ervaren onafhankelijke hulpverleners. Bij vijf sessies was dit het geval. Ze konden hun visie geven op basis van wat ze eerder hadden meegemaakt met gezinnen met soortgelijke problematiek en in soortgelijke omstandigheden. De samengevoegde referentie in de zes gezinnen levert het volgende beeld op qua alternatieve hulp (zie figuur 3):

- / In één gezin had de school initiatief genomen tot betrekken van het sociaal team dat regie voert in het gezin. Het had weinig opgeleverd behalve veel gesprekken en tijdverlies vermoedt een leerkracht, mede omdat de moeder geen hulpvraag zou hebben gehad. Aan het gezin zouden drie steungezinnen van Buurtgezinnen worden toegevoegd (gezin A)¹⁴.
- / Van twee kinderen uit een gezin waarvan een kind al een OTS heeft, wordt verwacht dat ze gedwongen in een pleeggezin geplaatst zullen worden (of te wel het andere kind zal ook een jeugdbeschermingsmaatregel krijgen). Ook wordt een (crisis-)opname in de GGZ van de moeder verwacht vanwege mentale uitputting door de gezinshectiek en de op handen zijnde uithuisplaatsing van haar kinderen (gezin B).

¹⁴ Bij deze sessie ontbrak een onafhankelijke hulpverlener. Vandaar dat de uitkomsten van dit onderdeel met de nodige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd.

- / Een moeder zou met haar baby zes maanden opgenomen worden in een gespecialiseerde jeugdhulpvoorziening (Moeder-Kindhuis) en verwacht mede daardoor in een depressie of burn-out te zijn beland (gezin C).
- / Traumahulp voor een moeder zou niet zijn afgeschaald (gezin D).¹⁵
- / In één gezin voorziet een moeder een vrijwillige (crisis-)opname in de GGZ vanwege het niet langer kunnen hanteren van de stress van de eigen problemen (gezin E).¹⁶
- / In één gezin verwacht de moeder vaker de huisarts en de fysiotherapeut te bezoeken vanwege toegenomen spanningen en overbelasting en het vaker in de clinch liggen met haar kinderen (gezin F).¹⁷

Figuur 3. Verwachte alternatieve formele hulp (referentie) per vraaggezin (N=6)

Kwantificeren

Na de gemaakte referenties heeft de senior onderzoeker de uitkomsten gekwantificeerd in euro's. Dit beslaat de ingeschatte hulp op hoofdlijnen. Of te wel de kosten zullen stijgen naar mate meer specifieke hulp zou zijn berekend. Dat was op grond van de data niet mogelijk. De kosten zijn conservatief opgesteld en houden rekening met wachtlijsten van zorgaanbieders. De berekening van de kosten is gedaan voor het eerste jaar van de hulp. De kosten in jaar twee zouden te speculatief worden.¹⁸

Vergelijking kosten

Wat wel vaststaat zijn de werkelijke kosten van GB die voor het eerste jaar € 2.400,- per hulp vragend gezin bedragen. Zo kunnen de verwachte uitgaven van de alternatieve hulp worden vergeleken met de werkelijke kosten van de inzet van GB per gezin voor het eerste jaar. Een en ander leidt tot het volgende beeld bij de zes eenoudergezinnen:

- / In vier cases (gezin A, B, C, E,) zouden hogere (jeugdhulp-)kosten worden gemaakt als GB niet was ingezet. Dit varieert per gezin van € 11.710,- (gezin E) tot € 36.196,72 (gezin C).
- / In twee cases zouden wel kosten zijn gemaakt maar is onduidelijk hoeveel omdat de frequentie van de hulp niet te bepalen is (gezin D en F). Daardoor is onbekend of er een besparing is.

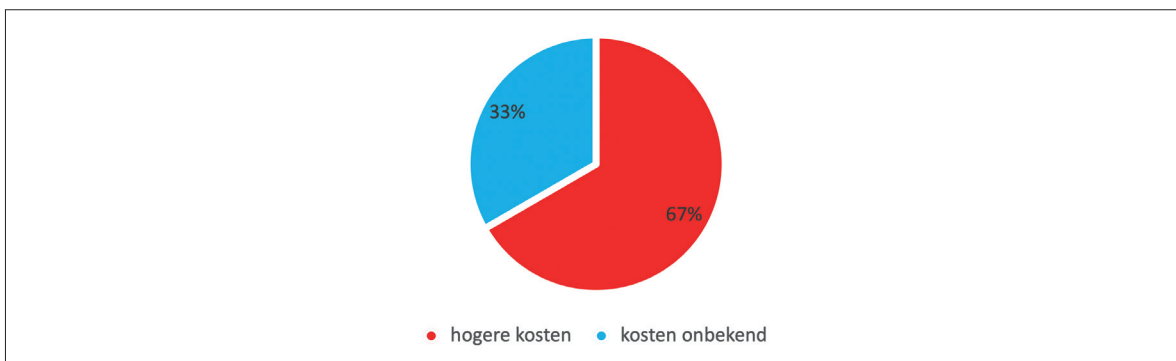
15 Bij deze sessie ontbrak een onafhankelijke hulpverlener. Vandaar dat de uitkomsten van dit onderdeel met de nodige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd.

16 Bij deze sessie ontbrak een onafhankelijke hulpverlener. Vandaar dat de uitkomsten van dit onderdeel met de nodige voorzichtigheid moeten worden gehanteerd.

17 Hoewel de neutrale hulpverlener zich kan voorstellen dat de situatie zou kunnen escaleren en eventueel gedwongen hulpverlening wordt opgestart is ze hier echter hier heel zeker van. Vandaar dat dit niet is verwerkt in het referentiebeeld

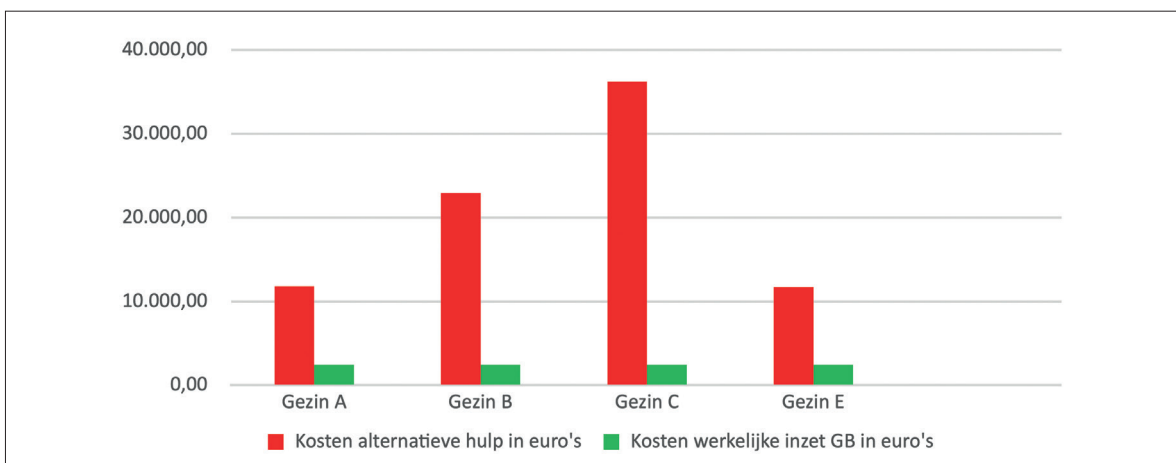
18 De uiteindelijke berekende kosten moeten wel met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het blijft een inschatting. Geen enkele toekomst ligt vast.

Figuur 4 laat zien wat dit betekent: in 67 procent van de cases is de inzet van GB goedkoper dan alternatieve hulp (gezin A, B, C, E).

Figuur 4. Kosten jaar 1: verwachte alternatieve hulp vergeleken met inzet GB (N=6 eenoudergezinnen)

Figuur 5 geeft voor vier van de acht gezinnen aan wat de vermoedelijke kosten in euro's zijn van de alternatieve hulp (referentie) in vergelijking met de werkelijke kosten van GB. Deze alternatieve hulp had totaal ten minste € 82.616,58 gekost terwijl de ondersteuning van GB voor de vier gezinnen slechts €9.600,- bedraagt¹⁹.

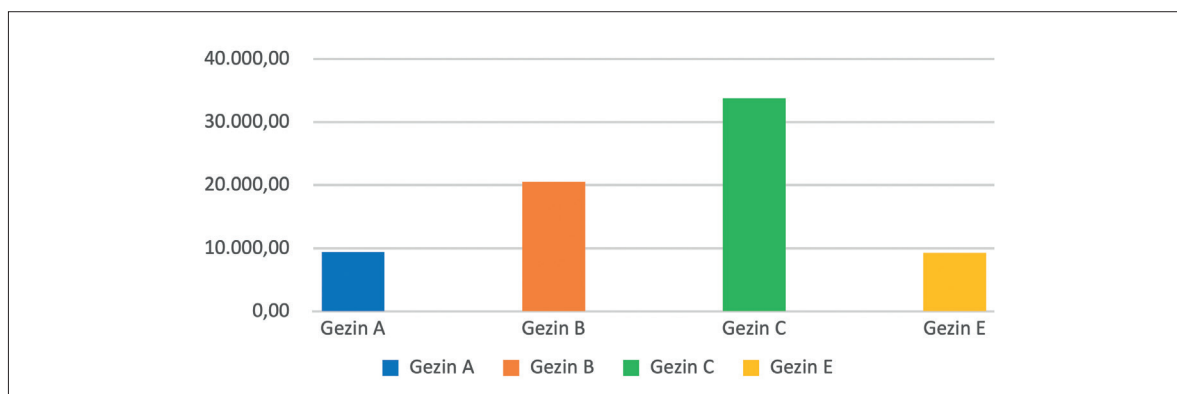

Figuur 5. Kosten jaar 1: verwachte alternatieve hulp vergeleken met inzet GB per gezin (N=4)

Besparing inzet GB

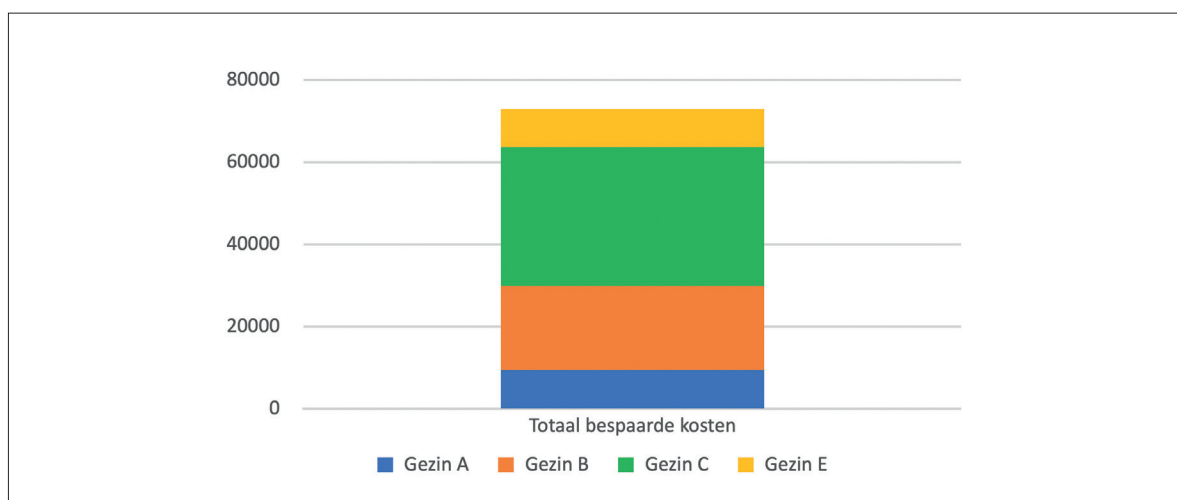
Vergelijken we de kosten in het eerste jaar van de verwachte ingezette hulp met de werkelijk gemaakte kosten per gezin door GB (zie figuur 6) dan ontstaat per casus een besparing van € 9.310,- (gezin E) tot maximaal €33.796,72 (gezin C).

¹⁹ €2.400,- per gezin per jaar x 4 gezinnen

Figuur 6. Besparing jaar 1 inzet GB: kosten verwachte alternatieve hulp in euro's vergeleken met werkelijke kosten GB per gezin (N=4)

De totale besparing die GB in de vier gezinnen weet te realiseren, bedraagt naar verwachting €73.016,58 (zie figuur 7).

Figuur 7. Besparing jaar 1 inzet GB: totale kosten verwachte alternatieve hulp in euro's vergeleken met werkelijke kosten GB per gezin (N=4)

Wellicht ten overvloede, het is wel goed om in gedachten te houden dat, hoewel hulpverleners vermoeden dat in één gezin een jeugdbeschermingsmaatregel en uithuisplaatsing volgt, dit niet vaststaat. Uiteindelijk bepaalt een rechter dat. De route er naartoe kan bovendien verschillend verlopen en in tijd variëren. Zo zijn er meerdere uitkomsten mogelijk na het opschalen van een sociaal team naar bijvoorbeeld een jeugdbeschermingstafel.²⁰ Het kan resulteren in preventieve jeugdbescherming maar het kan ook het startsein geven voor een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming of een spoed uithuisplaatsing. Kortom het blijft afwachten wat er daadwerkelijk zou gebeuren. De referentie benadert de werkelijkheid, maar is het niet.

²⁰ Een jeugdbeschermingstafel is een overleg tussen meerdere partijen, zoals de gecertificeerde instelling die jeugdbeschermingsmaatregelen uitvoeren, de gemeente en andere betrokken jeugdhulporganisaties.

3. Eigene van GezinsBuddy

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft het eigene van GB ter beantwoording van deelvraag 4, daarmee doelend op het kenmerkende aan het initiatief zoals de moeders en andere deelnemers aan de EC-sessies en de kernpartners aan de focusgroep dat hebben aangegeven. Dat dit kenmerkende soms ook uitdagingen kent, wordt ook uitgewerkt.

Eigenheid initiatief

Coördinator heeft cruciale en veelzijdige rol

Het initiatief staat of valt met de huidige coördinator en hoe zij haar rol invult. Ze is de spil, aldus een hulpverlener: “Jouw rol is cruciaal. Het staat of valt met jou”, een soort ‘duizendpoot’ die al balancerend met de moeders haar weg weet te vinden. Uitnodigend, niet opdringerig en vindingrijk. De kracht van deze coördinator is bovendien dat ze heel nauw probeert aan te sluiten bij de behoeften van de moeders en hun gezinnen, en de inzet van haar eigen netwerk niet schuwt. Een medewerker van een wijkteam is onder de indruk van wat het allemaal tot stand brengt in een gezin: “Ik hoor hele mooie, positieve dingen; je committeert je, je bent aandachtig aanwezig, oprecht ook (...). Als ik het goed begrijp heeft dat voor veel vertrouwen gezorgd.”

Naast het coördineren van de totstandkoming en voortgang van de ‘steunrelatie’ pakt de coördinator soms ook zaken op als een soort ambulant hulpverlener. Ze is dan inhoudelijk bij gezinnen betrokken, biedt zo nodig zelf steun aan van praktisch, emotioneel tot informatief, of heeft op gezinsniveau contact met leerkrachten, hulpverleners, medewerkers van een woningbouwvereniging of ambtenaren van de gemeente. De rol van steunbieder en belangenbehartiger lijkt ze met name op zich te nemen als de situatie complex is en er (tijdelijk) meer steun nodig is dan wat de buddy kan bieden. Persoonlijke betrokkenheid en klik met een specifieke moeder lijkt ook mee te spelen.

Maatwerk en flexibiliteit

De coördinator neemt, zoals al eerder aan bod kwam, de tijd voor het leren kennen van de moeders en potentiële buddy's. Iedere hulpvraag wordt serieus genomen, ook het ophangen van een zonnescherm of het verhelpen van een lekkage. Dit verraste een van de moeders, vertelt deze: “Ik kreeg iets wat ik niet had verwacht.”

Treffend zegt een coördinator uit het lokale maatschappelijk werk dat ze GB “een beetje ziet als de vrijwillige variant van ambulante ondersteuning”. Dat is professionele hulp die ook wordt gekenmerkt door een brede inzet. Ze vindt het bijzonder dat een buddy zelfs “iemand gaat taxiën naar een school”.

Al vindt niet iedere buddy maatwerk leveren gemakkelijk, het tempo van de ouder is het vertrek- en ijkpunt van de steun. In één geval werd zelfs de werkwijze voor een moeder, die nog geen buddy wilde, aangepast. Ze was zonder aanmelding bij GB welkom om deel te nemen aan de collectieve uitjes. De hoop was dat dit haar over de streep zou trekken. Het leidde echter tot een waslijst aan praktische steunvragen. Hoewel GB die aanvankelijk ook nog oppakte, werd ze op een gegeven moment toch vriendelijk verzocht om zich aan te gaan melden. Dat deed de moeder. Kennelijk had ze tijd en een zetje nodig.

Twee ambtenaren van een gemeente zeggen onder de indruk te zijn van hoe snel de nieuwe coördinator zich in hun gemeente verdienstelijk heeft gemaakt. Ze wijzen op haar flexibele aanpak. Ter illustratie vertellen ze over een gezin dat was verwezen maar nog niet openstond voor een buddy. Desondanks had de coördinator in korte tijd een vrijwilliger via een lokale vrijwilligersorganisatie weten te interesseren voor het gezin: “De tuin was onder andere een zootje. En toen wist de coördinator een vrijwilliger te vinden die zich daarvoor in wilde zetten. Ze had ook kunnen zeggen: ‘nee dat doen wij niet’.”

Gelijkwaardigheid

Vijf van de zes kernpartners zien gelijkwaardigheid als het eigene van GB. Ze benoemen dat GB naast een gezin gaat staan, dat het contact persoonlijk is en de steun van mens tot mens. Dat vinden ze uniek. Het doet een gemeenteambtenaar

denken aan alledaags samenleven: “Het heeft allemaal iets heel natuurlijk. Precies zoals het in de Jeugdwet bedoeld is. Buddy’s uit het eigen dorp, van dezelfde vereniging. Het is gelijkwaardig. Ze zijn niet bevoogdend.” De ambtenaar heeft het ook wel anders meegemaakt in haar gemeente met een vrijwilligersorganisatie, vertelt ze, al kan ze zich ook voorstellen dat het ons-kent-ons soms moeders kan belemmeren zich aan te melden. In één gezin blijkt dit inderdaad aanvankelijk het geval geweest te zijn.

Een bestuurslid van GB herkent het punt van gelijkwaardigheid. Vertrouwen in ouders is het fundament van de werkwijze, maakt ze duidelijk. Er wordt niet geoordeeld over hun situatie. Dat is binnen de formele hulp vaak wel het geval, zegt ze. Dat je als buddy je grenzen kunt aangeven aan een ouder, laat ook zien dat er sprake is van een gelijkwaardige relatie, aldus hetzelfde bestuurslid. Hoe vaak dit gebeurt, is niet duidelijk. Geen van de moeders of buddy’s begint erover. Wel benoemen verschillende moeders uit zichzelf de gelijkwaardigheid die ze ervaren. Het contact met de coördinator en de buddy voelt anders dan met de meeste hulpverleners, zeggen ze. Ze voelen aanvaarding en zijn daarom minder bang om persoonlijke dingen te delen, aldus een moeder: “Met GezinsBuddy heb je meer vrijheid om jezelf te zijn. Bij hulpverlening voel je je meer gevangen, heb ik gehoord uit verhalen van mensen uit mijn omgeving. Hier kan je eerlijk zijn over je gevoelens, in wat je doormaakt zonder dat dit gevolgen heeft.” Juist ook het delen van bepaalde levenservaringen door de buddy en/of de coördinator doet de gelijkwaardigheid goed. “Dat stukje herkenning bij elkaar, dat is heel belangrijk”, zegt een hulpverlener tijdens een sessie.

Laagdrempelig

Juist door de gelijkwaardige insteek ervaren gezinnen de coördinator en de (meeste) buddy’s als persoonlijk, toegankelijk en respectvol. Ook de wijze van communiceren via bijvoorbeeld WhatsApp draagt daaraan bij. Buddy’s vinden het bovendien prettig te weten dat de coördinator ook voor hen beschikbaar is als ze tegen iets aanlopen. Daar maken ze regelmatig gebruik van, al verschilt de frequentie per buddy.

De laagdrempeligheid van de organisatie blijkt ook uit het feit dat er geen lijst met contra-indicaties is, aldus een kernpartner. “Ze gaan aan de slag, maakt nog niet uit met wat.”

Iedere ouder is inderdaad welkom, mits diegene voldoet aan enkele criteria²¹. De cases laten zien dat dit veelal zo is, al lijken twee moeders niet te voldoen aan het criterium voor meervoudige problematiek. Ook voldoet een van deze moeders niet aan het criterium van ‘geen toereikend netwerk hebben’. Ze lijkt het eerder lastig te vinden om te bedenken op welke manier ze haar netwerk kan benutten en hoe ze steun voor zichzelf kan mobiliseren.

Sterk betrokken

Een ander uniek kenmerk aan GB is de steun die overdag, ’s avonds en in het weekend beschikbaar is. Daardoor kan de organisatie optimaal aansluiten bij de leefwereld van individuele moeders en hun gezinnen. Ook buddy’s kunnen hierdoor tijd inzetten op een moment dat hen het beste past.

Een ambtenaar die GB ‘superactief’ noemt, vindt het waardevol om tijdens de focusgroep te horen dat GB 24/7 bereikbaar is. Maar er zijn ook kernpartners die zich voor kunnen stellen dat dit ‘beschikbaar zijn aan de randen van de dag’, zoals een van hen het noemt, bij buddy’s kan gaan knellen. De directeur van GB benadrukt dat een dergelijke bereikbaarheid niet continue het geval is. Het is afhankelijk van de match en de betreffende situatie: “Echt niet elke buddy hoeft zich te conformeren aan 24/7 bereikbaar zijn. Juist doordat het contact op een gelijkwaardige basis is, wordt het geaccepteerd als je bijvoorbeeld een dag je appjes niet leest.” In nood kunnen ouders wel altijd bij iemand terecht. Het zijn tenslotte mensen met een beperkt of ontoereikend netwerk: “Dus als een van je kinderen een koortsstuip heeft, dan mag je echt de buddy of coördinator bellen, maar dus niet voor een lamp die het niet doet.” Toch meldt de website van GB dat “het feit dat je op elk moment een beroep kunt doen op je buddy een enorme steun is”.²²

De sterke betrokkenheid van GB blijkt ook uit het feit dat de coördinator of de buddy regelmatig doorgaat waar anderen afgehaakt zijn en zich als belangenbehartiger opstelt naar instanties en de gemeente. Ook blijkt dit uit het beleid van de organisatie om attent te zijn naar gezinnen. Niet alleen brengt de coördinator, al dan niet vergezeld van de buddy, een cadeautje langs voor een verjaardag van een kind, ook wordt er actief meegeleefd als een ouder stappen zet die voor

21 Zoals meervoudige problematiek, ontoereikend netwerk en niet de benodigde steun vanuit de gemeente.

22 Zie de homepage van de website van GezinsBuddy

diegene belangrijk zijn. “Ze doen net dat stukje meer”, zegt een moeder die door de coördinator en haar buddy met berichten werd aangemoedigd toen ze ging solliciteren. Toen ze de baan had gekregen, lieten ze weer van zich horen. Nu met een presentje. Door dit meeleven voelde ze zich gezien, vertelt de moeder.

Samen

GB zet niet alleen in op het samen optrekken met ouders en kinderen en het stimuleren van onderling contact tussen gezinnen (met bijvoorbeeld digitale spelletjesavonden vanwege corona, verstrekken van toegangskaarten voor een pretpark of het organiseren van een zomervakantieweek) waardoor er ook iets van een netwerk, een lokale community lijkt te ontstaan, ze zorgt ook voor een netwerk van steunbieders om de buddy en de ouder heen via de verschillende Whatsapp-groepjes van de coördinator. Ze hoeven het niet alleen te doen.

Ook het samenwerken met formele hulp en informele steunaanbieders vindt de organisatie belangrijk. Een gemeentebestuurder vindt dat dit samenwerken nodig is: “Je hebt je als organisatie daartoe te verhouden”, zegt ze doelend op formele jeugdhulpaanbieders. Ze vindt dat GB dit goed oppakt en beveelt de organisatie altijd sterk aan bij formele partijen.

“We willen niet op de stoel van anderen gaan zitten”, zegt de coördinator. Het gaat GB om de meeste passende hulp voor gezinnen. Daarom vraagt ze bijvoorbeeld aan een moeder om haar steunvraag rond financiën neer te leggen bij haar budgetcoach, die vanuit een andere organisatie betrokken is. Of neemt ze de tijd om na te gaan waar GB het verschil kan maken als er al veel hulp aanwezig is in een gezin. GB wil steun bieden waar een leemte is, waar ze aanvullend kan zijn.

Het bepalen waar dat aanvullende zit, blijkt niet altijd eenvoudig. Soms belemmert de veelheid aan hulpverleners het overzicht, maar aan de andere kant kan een ouder dit ook zelf bemoeilijken, blijkt uit een situatie. De moeder legde op verschillende plekken dezelfde hulpvraag neer zonder dit duidelijk te communiceren.

Hoe belangrijk GB samenwerken ook vindt, het samenspel met andere hulpbieders (formeel en informeel) blijkt regelmatig een uitdaging. Het eerder genoemde multidisciplinair overleg (MDO) dat niet gemakkelijk tot stand kwam, is daar een voorbeeld van. Een kernpartner kan zich voorstellen dat het ook lastig voor GB kan zijn om te bepalen wanneer er hulp moet worden opgeschaald, oftewel: wat pak je als vrijwilliger nog op en wanneer past de inzet van een beroepskracht beter. Zeker bij gezinnen waar geen formele hulp speelt, kan dit een dilemma zijn, denkt deze coördinator maatschappelijk werk. De directeur van GB bevestigt dat dit samenspel soms lastig is, zeker ook als er zorgen zijn rond een gezin waar een ouder niet direct staat te springen om het advies van GB op te pakken. Wat doe je dan, juist ook met het oog op de vertrouwensrelatie? Dat is niet eenvoudig.

Een andere kernpartner belicht nog een ander aspect dat het samenspel tussen formeel en informele inzet niet vereenvoudigt. Ze meent dat vrijwilligers veel kunnen, maar ze ziet ook dat de samenwerking tussen vrijwilligers en professionals nog niet voldoende gelijkwaardig verloopt. Dat vraagt meer investeren. maakt ze duidelijk: “Enerzijds wil je dat buddy's zich gesteund voelen door professionals, maar soms is het lastig om als buddy iets mee te geven aan een professional. Dit vraagt nog wel wat, het perspectief van beide kanten.”

Out of the box

GB doet de dingen soms net wat anders. Dit blijkt uit verschillende dingen, bijvoorbeeld: de coördinator matcht vooral op gevoel, er is vaak veel meer mogelijk vanuit GB in vergelijking met andere hulp (zoals een kernpartner opmerkt) en praktische steun is al beschikbaar nog voordat een moeder gekoppeld is aan een buddy. Maar misschien blijkt dit wel het meest uit twee andere dingen. Allereerst dat zowel de oprichter van GB als de coördinator over een groot lokaal netwerk van mensen en partijen beschikken die vrijwillig willen bijdragen. Dat ze dit bovendien inventief weten te benutten, blijkt een belangrijke verklaring te zijn voor het succes van GB en de diversiteit van hun dienstverlening. Een moeder zegt treffend: “Gezinsbuddy is eigenlijk een netwerk. Het mooie hiervan is dat je veel gekke dwarsverbandjes kan leggen. Ze staan open voor out of the box denken.”

Het tweede waaruit dit denken blijkt, is de actieve en gevarieerde inzet van social media. Tijdens de coronapandemie bleek dit goed te werken, ook voor kennismakingsgesprekken. Social media worden bovendien niet slechts ingezet om te werven of voor onderling contact tussen een moeder, de buddy en de coördinator (met behulp van de zogenaamde team-WhatsAppgroep), maar juist ook om de steun georganiseerd te krijgen. Zo is er een oppas- en klus-WhatsAppgroep waarin de coördinator specifieke praktische steunvragen uitzet zonder de naam van de ouder te noemen. Ook worden social media soms op gezinsniveau benut om hulpbieders te mobiliseren. Zo maakte een buddy de Whatsappgroep ‘hulptroepen’ aan om netwerkliden van een zwaarbelaste moeder te informeren dat ze er nodig een weekend tussenuit moest en om

te verkennen hoe ze dat gezamenlijk konden organiseren. Het werd niet alleen in korte tijd geregeld, het zorgde er ook voor dat een van de netwerkleden duurzaam actief betrokken werd bij de moeder.

Wederkerigheid

Sommige moeders doen ook wel eens wat terug voor buddy's. Zo bracht een moeder boodschappen langs bij de buddy toen ze ziek was, of nodigen de moeders hen uit om iets gezelligs te ondernemen. Een enkele moeder is inmiddels zelf steunbieder geworden voor een andere moeder. Ook de coördinator wordt niet vergeten. Toen bekend werd dat ze een operatie voor de boeg had, boden verschillende moeders hun steun aan. Hoewel ze er zeker gebruik van wilde maken, hield ze wel regie hoe en door wie de steun zou worden ingevuld. "Je wilt tenslotte niet iedereen bij je aan de deur."

Continuïteit/duurzaamheid

Twee kernpartners benoemen expliciet continuïteit als uniek kenmerk aan GB. Ze doelen op de langdurige ondersteuning vanuit GB en het feit dat er een langdurige verbintenis kan ontstaan tussen de buddy en het gezin. Ook het feit dat de netwerkgedachte voorop staat, wordt sterk gevonden door kernpartners. In een aantal gezinnen is deze continuïteit zichtbaar en is de ondersteuning vanuit de organisatie inmiddels met een feestelijk samenzijn afgerond of staat dit in de planning. Een van deze moeders is duidelijk hoe ze de toekomst ziet: "We laten elkaar niet meer los." De meeste moeders en buddy's houden inderdaad contact met elkaar of zijn dit van plan te doen, vertellen ze. Ze bezoeken elkaar, ondernemen activiteiten samen. Ze zijn elkaars netwerkgezin geworden zegt de coördinator. En dat is in de meeste gevallen zo als koppelingen worden afgerond, vult ze aan.

4. Conclusie

Inleiding

Dit hoofdstuk beantwoordt de vraag welke opbrengst GezinsBuddy genereert voor hulp vragende alleenstaande ouders en hun gezinnen en wat het eigene is van het initiatief. Ook werkt het een aantal uitdagingen uit die uit de resultaten afkomstig zijn.

Conclusie

De informele steun van GezinsBuddy (GB), een combinatie van cliëntondersteuning, belangenbehartiging en brede praktische hulp met zo nodig emotionele steun, zorgt voor een rijke, gevarieerde opbrengst bij de alleenstaande moeders en hun gezinnen. Als de organisatie iets weet te realiseren dan is dat wel het verbeteren van de kwaliteit van hun leven, op een of meerdere levenssterreinen. Zelfs naasten profiteren van het initiatief, blijkt uit een aantal cases. De bevindingen laten ook zien dat GB sterk inzet op gezamenlijkheid en dat er daardoor, parallel aan het traject met de buddy, soms ook nieuwe contacten tussen gezinnen ontstaan; vriendschappen zelfs, ook tussen kinderen. GB blijkt haar doelstelling om het netwerk van ouders te vergroten en te versterken ruim te behalen.

De resultaten laten tevens zien dat (mede) door de inzet van de coördinator en de steun van de buddy (en zo nodig andere vrijwilligers) bij vier van de acht eenoudergezinnen formele hulp is voorkomen en/of afgeschaald. Dit heeft geleid tot een uitgavenbesparing van tenminste € 59.753,- waarvan bijna tachtig procent jeugdhulpkosten voor de gemeente betreft.

Verder zouden de gemeente en zorgverzekeraars zeer waarschijnlijk voor substantieel hogere kosten hebben gestaan als GB bij vier gezinnen niet was ingezet. Deze alternatieve hulp had naar schatting minstens € 82.816,- gekost terwijl de inzet van GB slechts €9.600,- kost voor de ondersteuning van vier gezinnen.²³ Een verschil van € 73.016,-. Oftewel: de door GB gefaciliteerde informele steun bespaart (jeugdhulp- en WMO-)uitgaven bij gemeenten en zorgverzekeraars en kan vermoedelijk ook een uithuisplaatsing voorkomen blijkt uit een casus. De werkwijze van GB ondersteunt daarmee het zo normaal mogelijk opgroeien van kinderen en draagt expliciet bij aan de transformatie van de jeugdhulp. Het initiatief sluit ook nauw aan op WMO-beleidsdoelstellingen van de gemeente De Ronde Venen²⁴.

Ook preventie krijgt door de inzet van GB een impuls. Op gezinsniveau laten de cases zien dat de ondersteuning van een buddy, soms samen met andere vrijwilligers van GB, met name bijdraagt aan secundaire preventie (problemen worden zo snel mogelijk teruggedrongen of verergeren niet) en tertiaire preventie (de nadelige gevolgen van problemen worden tot een minimum beperkt). Dit komt mede door de bestaande multiproblematiek binnen de meeste gezinnen van de onderzoeksgroep. Dat zegt overigens niet dat op ouder- c.q. kindniveau geen problematiek wordt voorkomen (primaire preventie). De opzet van het onderzoek biedt alleen geen ruimte om hierover zinnige uitspraken te doen.

Wat uiteindelijk bij de moeders en hun gezinnen wordt bereikt (ook financieel), hangt af van verschillende factoren en actoren en hoe die op elkaar inspelen. Zo hangt het succes van het traject zeer sterk samen met de rol, flexibiliteit en inventiviteit van de coördinator. Maar er is meer. De kwaliteit van de match tussen de moeders en de buddy's en de ontwikkeling van hun relatie, de gehanteerde steunstijl van de buddy's en diens vaardigheden en (ervarings-)kennis (ook van/met het sociaal domein) en bijkomende onvoorziene uitdagingen beïnvloeden mede het verloop van de koppeling. Ook de samenwerking met hulpverleners en de gemeente bepaalt het nodige. Hoe is de interactie en afstemming met de coördinator en vice versa, welke ruimte krijgen buddy's van professionals en in hoeverre wordt opvolging gegeven aan gemaakte afspraken? Het luistert nauw, laten de bevindingen zien.

Als het onderzoek iets duidelijk maakt, is het dat de moeders de rijk geschakeerde steun vanuit GB heel anders beleven dan formele hulp. Het initiatief staat dicht bij hun leefwereld. Ze voelen vertrouwen, aanvaarding en veelal geen druk. Dat draagt eraan bij dat moeders, die in hun vertrouwen zijn geschaad, ook door hulpverleners, zich voorzichtig weer

²³ €2.400,- per gezin per jaar x 4 gezinnen

²⁴ Zie bijvoorbeeld Wet maatschappelijke ondersteuning - Gemeente De Ronde Venen

openstellen voor anderen en voor hun toekomst. Het motiveert hen om stappen te zetten die ze eerder niet voor mogelijk hielden. Of te wel de informele, relationele en gelijkwaardige aanpak van GB zorgt voor opbrengsten die met professionele, formele hulp (hoe goed deze ook is) lastiger haalbaar zijn.

Moeders zijn vaak verrast over de snelheid waarmee de koppeling tot stand komt of waarderen juist het rustige tempo van de coördinator als een van hen nog niet precies weet wat ze wil of nodig heeft. Het attente karakter van het initiatief, de bereikbaarheid buiten kantooruren, het optrekken met andere gezinnen, de toegang tot een vrijwillig klusteam en de vriendschappen die af en toe ontstaan, worden waardevol gevonden. Alle betrokkenen, inclusief naasten, herkennen het DNA van GB en waarderen dit zeer. Ze ervaren de coördinator als toegankelijk en betrokken en juist doordat ze zelf ook ervaringen uit haar eigen leven deelt, wordt ze sneller in vertrouwen genomen. Voor formele hulpverleners daarentegen zijn meerdere ouders op hun hoede, zowel in gezinnen met gedwongen hulp als met vrijwillige hulp.

De eigenheid van GB blijkt een rijk palet te zijn. Het onderscheidende ten opzichte van andere organisaties zit 'm in de eenoudergezinnen met forse problematiek die primair bediend worden, al zijn het tot nu toe vooral moeders die deelnemen. Maar het meest unieke lijkt toch wel het gelijkwaardige uitgangspunt van de werkwijze te zijn; het contact van mens tot mens en de nadruk op samen optrekken. Hoewel gelijkwaardigheid ook nadrukkelijk informele steunorganisaties als Buurtgezinnen.nl, Steunouder of Samen Oplopen kenmerkt, is dit wellicht in het DNA van GB nog wat dieper verankerd. Zo worden bekenden van de coördinator en de oprichter actief gemobiliseerd als buddy, oppas, klusvrijwilliger en sponsor of te wel hun persoonlijke netwerken worden benut en toegankelijk gemaakt voor de hulpvragende ouders. Ook de gezamenlijke groepsvakanties en de 24/7 beschikbaarheid als nood aan de man is zijn daar voorbeelden van.

Behalve de grote waardering voor het eigene van GB, ook door kernpartners, schemeren er ook wat uitdagingen door de bevindingen die samenhangen met het zorgzame karakter van het initiatief. Bijvoorbeeld rond het vergroten van zelfredzaamheid, het doel van GezinsBuddy, en de mate waarin dit bij de ouders wordt gestimuleerd. Hoewel de resultaten laten zien dat dit stimuleren zeker gebeurt en veerkracht gestaag groeit, nemen sommige buddy's misschien zo nu en dan toch meer uit handen dan nodig is. Dit kan de groei van zelfredzaamheid belemmeren en bovendien verwachtingen creëren die op de lange duur lastig in te lossen zijn.

Het is ook de vraag of de huidige wijze van afzonderlijk begeleiden door de coördinator van de ouder en de buddy c.q. het buddy-echtpaar, omdat het 'kwetsbare ouders zijn',²⁵ voldoende passend is voor het bevorderen van zelfredzaamheid bij de ouder. De coördinator blijft zo vooral de gesprekspartner van hen beiden over de koppeling en de doelen. Zij gaat actief aan de slag als zaken lastig blijken. Dit kan onbedoeld en ongemerkt binnen sommige koppelingen de snelle totstandkoming (en ontwikkeling) van een open communicatie vertragen. De aparte begeleiding vermindert in ieder geval de kans dat ouders, en ook buddy's, in een 'veilige omgeving' kunnen oefenen met assertiviteit en feedback geven aan elkaar.

Uit de bevindingen blijkt ook dat de gevarieerde support een enkele moeder - naast grote tevredenheid en dankbaarheid - tegelijkertijd een gevoel van schuld en falen geeft. Hoewel GB alle ruimte geeft voor wederkerigheid, is het de vraag of dit thema voldoende bespreekbaar wordt gemaakt bij aanvang van de koppeling en gedurende de looptijd van het traject, en of eventuele compensatiedrang van moeders niet nog meer gefaciliteerd kan worden.

Ten slotte

Het onderzoek laat zien dat wat GB biedt, meer dan de moeite waard is, zowel voor de hulp vragende moeders, hun kinderen, naasten en de buddy's, als voor gemeenten, hulpverleners en andere betrokkenen. Oftewel de organisatie genereert niet alleen individuele opbrengst maar zeker ook maatschappelijke opbrengsten. GB bereikt over het algemeen haar doelgroep, zij het dat twee van de gezinnen niet helemaal voldoen aan de gestelde criteria. Wellicht komt dit mede door het prille bestaan van de organisatie en de werkwijze die nog niet uitontwikkeld is. Nu de organisatie groeit, is het van belang om hier scherp op te zijn. Allereerst vanuit het oogpunt om die gezinnen te begeleiden die de steun van een buddy het hardste nodig hebben, maar zeker ook omdat GB zo nog vaker forse financiële besparingen kan realiseren voor gemeenten en zorgverzekeraars.

²⁵ In het voorwoord van het jaarverslag 2020 van GB staat: 'GezinsBuddy richt zich op alleenstaande ouders met meerdere uitdagingen, zonder eigen netwerk. Wij noemen dit "kwetsbare" gezinnen.'

5. Aanbevelingen

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft verschillende aanbevelingen voor GB. Ze zijn voor de overzichtelijkheid geclusterd rond een aantal thema's.

Aanbevelingen

Coördinator

- / De rol van coördinator is fundamenteel binnen GB. Zorg ervoor dat de lokale organisatie niet omvalt als de coördinator gedurende een langere periode afwezig is. Organiseer een solide back-up bijvoorbeeld door het aanstellen van een lokale vrijwilliger die de coördinator ondersteunt op onderdelen, maar ook door het vastleggen van het operationele werkproces c.q. de lokale werkwijze. Formaliseer echter zo min mogelijk. Blijf trouw aan de oorspronkelijke uitgangspunten.
- / De coördinator pakt naast het coördineren van de totstandkoming en voortgang van de 'steunrelatie' ook zaken op als een soort ambulant hulpverlener. Als GB dit als onderdeel ziet van haar functie, maak dit dan ook expliciet kenbaar in communicatie aan derden.

Ouders

- / Gezien de ontwikkeling van de organisatie en haar inmiddels driejarig bestaan, kan het zinvol zijn om na te gaan welke ouders de afgelopen jaren baat hebben gehad bij GB en welke minder. Verken wat de reden daarvan is. Scherp op basis daarvan zo nodig de doelgroep aan en vertaal dit in eenduidige, meetbare criteria voor de aanmelding. Dit zal er voor zorgen dat er steeds meer gezinnen zich aanmelden, ook via verwijzers, die de steun van GB het hardste nodig hebben en het beste passen bij wat GB te bieden heeft.
- / Let er op dat termen als 'kwetsbare gezinnen' onbedoeld stigmatiserend kunnen overkomen! Neutraler is om te spreken over gezinnen in een kwetsbare situatie, of een ouder in een kwetsbare situatie. Kwetsbaarheid is niet zozeer een eigenschap van iemand maar zegt veel meer iets over de context waarin iemand zich bevindt. En juist aan die context kan GB veel bijdragen.
- / Verken samen met ouders hoe de organisatie het beste kan omgaan met ambivalente gevoelens van schuld en schaamte bij sommige ouders vanwege de rijk geschakeerde steun die ze ontvangen. Wat zou hen helpen, wat belemmert juist en hoe kan GB dit soort gevoelens vroegtijdig herkennen? En zet wederkerigheid nog meer op de agenda.

Begeleidingstraject

- / Overweeg het samenvoegen van de afzonderlijke begeleidingstrajecten van de ouder en de buddy en het starten met drie gesprekken. Zorg dat de coördinator daarbij een coachende rol op zich neemt. Het zal niet alleen de zelfregie en zelfredzaamheid van de ouder (en de buddy) stimuleren en een open communicatie vergroten maar de coördinator ook tijdwinst opleveren.
- / Biedt meer maatwerk in de begeleiding. Niet iedere ouder zal vijftien gesprekken nodig hebben gedurende de koppeling van twee jaar.
- / Blijf alert of de onderling gegroeide vertrouwensrelatie zich 'gezond' ontwikkelt. Blijf werken aan een veilig klimaat.

Buddy's

- / Voeg in het aanmeldformulier voor een buddy vragen toe die nagaan welke opvattingen diegene heeft over hoe verandering tot stand komt bij mensen met meervoudige problematiek (oftewel ga na wat diens 'theory of change' is), hoe je het beste zelfredzaamheid kunt vergroten en welke steunstijl diegene gewend is te hanteren. Dat zal helpen om nog beter te kunnen inschatten of diegene daadwerkelijk geknipt is voor de rol van buddy zoals GB die graag ingevuld ziet.
- / Blijf met buddy's in gesprek over hun steunstijl, hoe ze actief werken aan zelfredzaamheid en netwerkversterking. Ondersteun gerichter die buddy's die hun identiteit lijken te vinden in het helpen c.q. redden van anderen.

Samenwerking formeel/informeel

- / Investeer in informele ontmoetingsmomenten met beroepskrachten en informele steunorganisaties om elkaar beter te leren kennen of de bestaande relatie verder te versterken. Het zal het onderlinge vertrouwen goed doen, de dialoog versterken en de samenwerking stimuleren. Vier ook juist gezamenlijke successen.
- / Stimuleer gezamenlijke reflectiemomenten met beroepskrachten en andere informele steunorganisaties over specifieke uitdagingen en thema's binnen de samenwerking (bijvoorbeeld over een thema als op- en afschalen) of wellicht gezamenlijke intervisie rond complexe cases. Nodig daarbij ook af en toe een beleidsambtenaar uit. Zo blijft diegene 'aangelijnd' bij de actualiteit van het werk, wordt geïnspireerd maar hoort ook terplekke waar knelpunten en oplossingen zitten en wat dit aan middelen en randvoorwaarden vraagt.

Bijlage 1 - verantwoording referentie

Inleiding

Deze bijlage geeft inzicht in de achtergronden en de kosten van de mogelijke alternatieve hulp (de referentie) bij acht eenoudergezinnen indien GB niet was ingezet. De referentie is conservatief opgesteld. Dit betekent dat enkel kosten op hoofdlijnen zijn opgevoerd en dat er uitgegaan is van een maximale tijdsduur voor bepaalde trajecten zoals een GGZ opname (14 dagen) of ambulante 1^e lijns GGZ-behandeling (2x per maand gedurende 6 maanden) of een deeltijdbehandeling 2^e lijns GGZ (16 weken). Ook is rekening gehouden met wachtlijsten voor bepaalde inzet en zorg. Concreet betekent dit het volgende:

- / onderzoek en conclusie Raad voor de Kinderbescherming – wachttijd 3 maanden
- / aanvraag OTS – wachttijd 2 maanden
- / 1^e contact pleegzorgzorgaanbieder - wachttijd 1 maand na verwijzing
- / start pleegzorg - wachttijd 6 maanden

Ter onderbouwing van de kosten zijn zowel de tarieven uit de Maatschappelijke prijslijst nummer 25 (september 2017) als uit de deelovereenkomsten Jeugdhulp (ambulant, verblijf en veiligheid) uit de regio Food Valley gebruikt, versie 23 oktober 2019 met tarieven voor 2020 gebruikt. Waar mogelijk aangevuld andere bronnen. Die staan als zodanig vermeld.

NB. De eerste keer dat het tarief wordt opgevoerd, staat in een voetnoot aangegeven wat de bron hiervan is.

Gezin A - Inzet sociaal team, MDO's met onderwijs + Buurtgezinnen.nl

- / inzet medewerker sociaal team: verkenning problematiek, huisbezoeken, contact onderwijs organiseren
MDO (a 1,5 uur) – 16 uur x €65²⁶ = €1.040,--
- / inzet medewerker sociaal team (N=2) per MDO: voorbereiding, deelname, verslag en afstemming
5 uur x €65 = €325 x 2 medewerkers x 2 MDO's = €1.300,--
- / inzet 3 steungezinnen via Buurtgezinnen.nl a €3.150,-- per steungezin²⁷ = €9.450,--

Totale kosten jaar 1 tenminste: €11.790,--

Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,--

Geschatte BESPARING: € 9.390,--

Gezin B - (verzoek tot) uithuisplaatsing, OTS 1 kind, 2 kinderen pleegzorg, GGZ moeder

- / Jeugdbeschermingstafel (kosten onbekend) PM
- / Raad voor Kinderbescherming per gezin per jaar € 3.500,--²⁸ (wachttijd 3 maanden)
- / OTS < 1 jaar €27,05 per etmaal²⁹ x 365 dagen/12 maanden x 7 maanden (wachttijd van 2 maanden dus 12-3+2 maanden = 7 maanden) = € 5.759,40
- / Pleegzorg per kind: €42,75 per etmaal³⁰ x 365 dagen/12 maanden = €11.702,81. Echter wachttijd 6 maanden dus in jaar 1 €11.702,81/12 maanden x 1 maand: €975,23 x 2 kinderen = € 1.950,46 (ex kosten bemiddeling)

26 Tarief onduidelijk, daarom is tarief maatschappelijk werker aangehouden uit de Maatschappelijke prijslijst 25, september 2017

27 Tarief 2020 - Buurtgezinnen.nl

28 Maatschappelijke prijslijst 25, september 2017

29 20191023 Deelovereenkomst Veiligheid jeugdhulpregio FoodValley

30 20191023 Deelovereenkomst Verblijf jeugdhulpregio FoodValley

- / GGZ-zorg moeder: intramurale (crisis)opname a €265,- per dag³¹ x 14 dagen = €3.710,-
- / GGZ deeltijdbehandeling moeder 2^e lijns (16 weken): € 8.000,-³²

Totale kosten jaar 1 tenminste: €22.919,86
 Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,-
 Geschatte BESPARING: €20.519,86

Gezin C - Intramurale opname Ouder-Kindhuis moeder en baby

- / Kosten moeder-kindhuis per etmaal €191,96 x 182 dagen (6 maanden)= €34.936,72 (ex kosten bemiddeling SAVE).³³
- / Duur wachttijd vanuit de maatschappelijke opvang (MO) tot plaatsing in een Moeder-Kind huis is onbekend maar zal al snel enkele weken duren. Kosten MO gemiddeld €90,- per dag x 14 – 21 dagen = €1.260,- tot €1.890,-³⁴

Totale kosten jaar 1 tenminste: €36.196,72 - €36.826,72
 Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,-
 Geschatte BESPARING: €33.796,72 - €34.426,72

Gezin D - Traumahulp moeder

Onduidelijk is hoeveel extra sessies dit had gekost. Kosten traumahulp voor specifiek een oorlogstrauma: €150,- per uur.³⁵

Totale kosten jaar 1 tenminste: onbekend
 Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,-
 Geschatte BESPARING: niet mogelijk

Gezin E - GGZ opname moeder

- / GGZ-zorg moeder: intramurale (crisis)opname a €265,- per dag x 14 dagen = €3.710,-
- / GGZ deeltijdbehandeling moeder 2^e lijns (16 weken): € 8.000,-

Totale kosten jaar 1 tenminste: €11.710,-
 Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,-
 Geschatte BESPARING: €9.310,-

Gezin F - Bezoeken huisarts en fysiotherapeut moeder

- / Meerdere bezoeken maar onduidelijk hoeveel
- / Een consult bij een huisarts kost circa €10,- per keer en een behandeling van een fysiotherapeut circa €35,- per keer³⁶.

Totale kosten jaar 1 tenminste: onbekend
 Kosten GB traject jaar 1: € 2.400,-
 Geschatte BESPARING: niet mogelijk

³¹ Maatschappelijke prijslijst 25, september 2017

³² Maatschappelijke prijslijst 25, september 2017

³³ 20191023 Deelovereenkomst Veiligheid, Verblijf en Ambulant jeugdhulpregio FoodValley.

³⁴ Maatschappelijke prijslijst versie 25; 20191023 Deelovereenkomst Veiligheid, Verblijf en Ambulant jeugdhulpregio FoodValley.

³⁵ Tarief afkomstig uit GGZ-tarievenlijst 2021 van zorgverzekeraar VGZ (R200598 WEB).

³⁶ Maatschappelijke prijslijst versie 25, september 2017

Bijlage 2 - Analysekamer

Centrale vragen

1. Wat levert het werk van GezinsBuddy op?

- / Kwalitatief
- / Financieel

voor de alleenstaande ouders en hun gezinnen en maatschappelijk gezien?

2. Wat is het eigene van het initiatief?

A. Vraaggezin kenmerken:

- / Samenstelling gezin/ aantal kinderen
- / Problematiek
- / Netwerk (omvang, kwaliteit, wens tot uitbreiden?)
- / Overige kenmerken

B. Voortraject:

Aard problematiek

- / Type (financieel, huiselijk geweld, complexe scheiding, overbelasting, overig)

Complexiteit

- / Enkelvoudig
- / Meervoudig

Wie (Moeder/ Kind)

Hulpverlening in gezin?

- / Welke
- / Omvang
- / Aard (Vrijwillig/Gedwongen)
- / Contact met hulpverlening (Goed / Niet goed)

C. Betrokkenheid GB

- / Aanmelding bij GB
- / Verwijzer (ja/nee en wie)
- / Hulpvraag
- / Kennismaking coördinator
- / Informatie coördinator
 - 1^e kennismaking Buddy
 - Koppelingsdatum
 - Duur tussen aanmelding en koppeling
 - Duur koppeling
 - Stand van zaken
 - Lopend traject
 - Afgerond traject
 - Contact BUDDY/VG na afronding Co GB: Ja/Nee
 - Aantal Buddy's

D. Verloop koppeling

Werkwijze Buddy

1. Soepel
2. Hick-ups
3. Stagnatie

E. Steun GB

- / Frequentie
- / Aard
 - Praktisch
 - Emotioneel
 - Informatief
 - Gezelschap
 - Waarderingsteun
- / Steungever

F. Opbrengst GB in relatie formele hulp

1. Voorkomen formele hulp
 - a. dankzij GB
 - b. mede dankzij GB
2. Vermindering formele hulp
 - a. dankzij GB
 - b. mede dankzij GB
3. Beëindiging formele hulp
 - a. dankzij GB
 - b. mede dankzij GB
4. Opschalen formele hulp
 - a. dankzij GB
 - b. mede dankzij GB
5. GB blijft enkel extra inzet naast formele hulp

G. Opbrengst vraaggezin/vraagouder kwalitatief

1. mentaal welbevinden
2. pro-sociaal gedrag
3. positief ouderschap / veilige thuissituatie
4. positief opvoedklimaat
5. participatie
6. zelfredzaamheid
7. sociale aansluiting
8. zingeving
9. (gezins-)veerkracht
10. netwerkversterking c.q. netwerkuitbreiding
11. overige opbrengst

H. Mate aan tevredenheid vraaggezin

I. Werkwijze

Coördinator:

- / Contact na koppeling:
- / Rol coördinator
- / Beschikbaarheid bij problemen

Referentie o.a.

Welke hulp

Omvang kosten per gezin

Kostenvergelijking

1. Kosten stijgen
2. Kosten blijven hetzelfde
3. Kosten nemen af

Welbevinden

1. Het had beter gegaan
2. Er was niks veranderd
3. Het had slechter gegaan

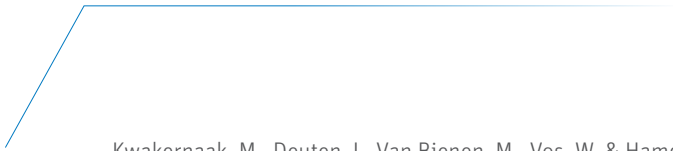
Wat valt verder op?

Bijlage 3 - Impressie opbrengst focusgroep (Google Jamboard)

Bronnen

Kwakernaak, M., Deuten, J., Van Bienen, M., Vos, W. & Hamdi, A. (2016). De Effectencalculator. Evalueren Nieuwe Stijl. WMO-werkplaatsen. Utrecht: Movisie

Jaarverslag GezinsBuddy 2020. Geraadpleegd op 15-9-21 via <https://gezinsbuddy.nl/jaarverslag-2020/>

GezinsBuddy. Nota Vrijwilligersbeleid GezinsBuddy. Versie 30-6-2021. Mijdsrecht

Christelijke Hogeschool Ede
Oude Kerkweg 100
6717 JS Ede
0318 696 300
info@che.nl